

Dio 1: Planovi nastave

Jedinica 1 (osnovna škola, 1. razred)

Ja imam ime – mi imamo školu

A Plan nastave

	Ključna pitanja/teme lekcije	Ključni zadatak	Nastavni materijali
Lekcija 1	Djeca uče imena jedni drugih.	Djeca predstavljaju drugu djecu po njihovim imenima.	Listovi papira u boji
Lekcije 2 i 3	Koliko su različita djeca u našem razredu?	Djeca prave cvjetove za sebe sa svojom slikom u sredini. Od ovih cvjetova se pravi buket.	Listovi papira u boji, portretna fotografija svakog djeteta i list <i>flipchart</i> papira.
Lekcija 4	Što znamo jedni o drugima?	Razmišljanje za okruglim stolom	(Završen plakat)

B Vaspitno-obrazovni ciljevi

Djeca postaju svjesna velike raznolikosti imena u svom razredu. Cijene da je svako od njih dobio ime koje ga razlikuje od drugih, shvataju da im njihovo ime ne može biti oduzeto i da im pripada zauvijek.

Djeca shvataju da mnogo različitih imena predstavlja mnogo različitih ličnosti a da svi zajedno, kao bogati i šareni buket cvijeća, čine razred. Kao varijacije mogu se koristiti kišne kapi ili vagoni voza, muzičke note, djelovi slagalice itd. Bez obzira na oblik ove vježbe, ono što uvijek mora biti jasno jeste: *zajedno predstavljamo nešto više od zbira djelova od kojih se sastojimo*. Zajedno možemo postati buket, oblak ili jezero, voz, melodija, slagalica i tako dalje.

Djeca shvataju da razred čini zajednicu za učenje.

Djeca razumiju i uvažavaju da je škola tu da im pruži podršku – sad i ubuduće, njima samima ili njima skupa sa ostalima – da uče više i da razvijaju svoje znanje i sposobnosti.

Otkrivaju kako škola nije samo obaveza, već da je stvorena zato što djeca imaju pravo da idu u školu i

obrazuju se, a da roditelji, nastavnici i država moraju obezbijediti to pravo.

C Ključna pitanja za razmišljanje o Jedinici 1

Doživljaj dječjih prava	Upoznavanje dječjih prava	Sprovođenje dječjih prava
Nastavnik		
Na koji se način principi dječjih prava poštuju u razredu i školskoj zajednici?	Koliko djeca trenutno znaju o dječjim pravima?	Učenje o tome kako djelovati izvan škole: Šta su učenici naučili za svoj budući život?
Škola je dio našeg života; razred je sam po sebi mikro zajednica. Snažan simbol toga jeste buket cvijeća. Članovi UN-ove konvencije o pravima djeteta na isti način mogu izraziti djeca u ovim nizovima časova.	Član 7i 28 (vidi Dodatak: UN Konvencija o pravima djeteta).	Djeca učestvuju u donošenju odluke o tome gdje će se okačiti plakat sa buketom cvjetova.
Učenici		
Kako sam doživio/la dječija prava u razredu?	Što sam naučio/la o dječjim pravima?	Šta sam u stanju sada da preduzmem?
Svako od nas je jedinstven. Svako dijete je dobrodošlo u razredu. Bila bi šteta da neko od nas izostane iz razreda.	Mi imamo posebna prava kao dijete: Mi imamo ime koje nam niko ne može oduzeti (član 7.). Mi imamo pravo da idemo u školu i da učio da čitamo i pišemo (Član 28). Bez škole niko ne bi mogao naći posao kao odrasla osoba.	Sad znam da se osjećam bolje kao član razreda koji je dobra grupa. Pokušaću da pomognem drugoj djeci u razredu tako da se i oni osjećaju dobro kao i ja.

D Postupak

Lekcija 1

Djeca posjeduju u krug. U sredini kruga su na pod posložena papirna srca u raznim bojama. Svako srce nosi ime jednog djeteta i ima privezan kanap. Tu je i jedno srce za nastavnika sa njegovim odnosno njezinim imenom u krugu.

Nastavnik podstiče djecu da se uključe u razgovor.

- Znamo li sva imena? Ko je ko?
- Svako dijete uzima jedno srce sa imenom drugog djeteta i odgovara na sljedeća pitanja: Šta mi se kod ovog djeteta sviđa? Šta sam već radio/la s njom ili s njim? Zašto bi mi nedostajao/la ako ne bi bio prisutan/na?
- Ostala pitanja koja se mogu postaviti: Što bi mogla neka druga osoba reći o tom djetetu, na primjer nastavnik, muški ili ženski član porodice, samo dijete, prijatelj, neko drugi u razredu, školi ili zajednici?

Pošto je svako dijete izložilo svoje ideje o djetetu

naslikanom na srcu koje su odabrali, oni potom daju to srce djetetu koje je na njemu naslikano.

Svako dijete čuva svoje srce i nosi ga tokom časa. (Ovo se može nastaviti i u toku sljedećih časova sve dok se djeca dobro ne upoznaju.)

Zaključna diskusija može se uvesti nastavnikovim pitanjem: „Zašto sam upotrijebio/la različite boje a ne samo jednu?“

Nastavnik traži od djece da donesu portretne fotografije na naredni čas. (umjesto toga nastavnik može sam da fotografiše djecu i da one budu izrađene na vrijeme za sljedeći čas).

Lekcija 2 i 3

Kako bi uveo lekciju 2, nastavnik objašnjava: Svako dijete na ovom svijetu je drugačije. Svako djetete je jedinstveno po svojoj boji kože, prirodi, posebnosti i imenu!

Djeca takođe imaju prava, takozvana „Prava djeteta“, koja su priznata u skoro svakoj zemlji svijeta. Ova prava, na primjer, uključuju:

- pravo na ime (član 7 se može pročitati na glas, možda njegova skraćena verzija);
- pravo na školsko obrazovanje (član 28).

Drugi mogu zvati samo nekoga ko ima ime. Zato je važno znati ova imena!

Otvora se diskusija o do sada raspravljanim pitanjima; djeca postavljaju pitanja i iskazuju svoje mišljenje. Da zaključimo: Svi mi, sa svim našim različitim osobinama i vrstama karaktera, svim našim bojama kože, sačinjavamo ovaj razred.

Pravimo sliku našeg razreda – ona nije napravljena od srca, već od cvjetova koji su zajedno stavljeni u vazuu. Vaza predstavlja školu, školsku zgradu ili našu učionicu. Svi mi smo cvjetovi koje okuplja ta posuda. Bez nas ne bi bilo nikakve škole: škola ne bi bila ništa više od prazne posude, prazne vaze.

Nastavnik objašnjava korake u ovoj aktivnosti:

- Napravićete svoje cvjetove.
- Naslikaćete latice i zalijepiti vlastitu fotografiju u sredinu.
- Cvjetovi se sakupljaju u buket.
- Buket se postavlja na plakat.
- Ovako pravimo sliku našeg šarolikog razreda!

Prije ove kreativne aktivnosti ili odmah poslije nje, djeca razmišljaju i pokušavaju da protumače šta predstavlja slika cvijeća u vazii. Nastavnik sakuplja različite ideje i mišljenja. Djeca slobodno mogu razvijati svoje ideje, pri tom će se možda osvrtnati na sljedeća pitanja:

- Šta mogu da predstavljaju cvjetovi?
- Šta može da predstavlja vaza?
- Zašto je važno imati ime?

Zavisno od vremena i raspoloživog materijala, ova aktivnost se može prilagoditi na različite načine, na primjer:

- Učenici mogu sami da nacrtaju, izrežu i ukrase

cvjetove ili im se daju izrezani cvjetovi da ih ukrase.

- Nastavnik je pripremio sredinu cvijeta, a učenici prave latice.
- Fotografije se režu tako da mogu stati u sredinu cvijeta.

Djeca koja su završila svoj rad, mogu brzo da nacrtaju još malih cvjetova bez fotografija

Na kraju, na jedan od zidova učionice se postavlja poster sa natpisom „Buket razreda“. Vaza prikazuje kratku verziju dječijih prava koja se odnose na sliku (član 7 i 28).

Lekcija 4

Situacija:

- Plakat je postavljen na tablu ili na zid.
- Učenici sjede u velikom polukrugu (u većem razredu će možda biti potrebno formirati dva polukruga). Svi učenici treba da imaju dobar pogled na sliku.

Učenici razmišljaju o sljedećim pitanjima:

- U čemu sam uživao/la u toku ove aktivnosti?
- Što sam naučio/la?
- Šta znam o drugoj djeci?
- Što znam o nastavniku?

Nastavnik usmjerava učenike u međusobnoj razmjeni komentara i povratnih informacija.

Pri kraju časa, nastavnik pruža učenicima dodatne informacije o Konvenciji o pravima djeteta. Naročito se poziva na dva prava koja su prikazana u vazii. Upoznaje djecu sa Međunarodnim danom djeteta (20. novembra).

Za kraj, nastavnik diskutuje sa razredom da li plakat treba da bude izložen u školskom hodniku ili holu na ulazu u školu. Razred iznosi razloge za i protiv: Gdje bi plakat trebalo postaviti tako da ga mogu vidjeti svi posjetoci? Šta radimo kada se nova djeca pridruže našem razredu?

Jedinica 2 (osnovna škola, 2. razred)

Imena znače više od samih slova!

A Plan nastave

	Ključna pitanja/teme lekcije	Ključni zadaci	Nastavni materijali
Lekcija 1	Sva naša imena!	Sva djeca uče više o imenima druge djece (interaktivni pristup).	Listovi papira formata A4
Lekcija 2	Kako sam dobio/la svoje ime!	Razred razmišlja o razlozima za davanje imena djetetu.	Trake papira sa ključnim rečenicama; radni listovi za učenike
Lekcije 3 i 4	Sva djeca imaju neku priču da ispričaju!	Učenici jedni drugima daju neke podatke o svojim životima. Prave sliku sebe u prirodnoj veličini.	Informacije o porodicama djece (domaći zadatak); jedan list <i>flipchart</i> papira za svako dijete; markeri i boje.

B Vaspitno-obrazovni ciljevi

Član 7 Konvencije o dječjim pravima štiti pravo djeteta na ime. Drugo ime odnosno prezime označava veze djeteta sa grupom koja ga okružuje. Međutim, ime čini da dijete postane individua: jedinstveno biće na ovom svijetu.

Djeca treba da budu ponosna na svoja imena, i trebalo bi da znaju šta njihova imena znače, koje nade izražavaju i zašto su njihovi roditelji izabrali to ime za njih.

Nastavnik mora paziti pri obradi ove teme. Iz raznih razloga, jer možda se u razredu nalaze djeca koja ne žive sa svojim biološkim roditeljima ili su izgubila svoja imena kada su bila prisiljena na preseljenje ili progon. Nastavniku su potrebni empatija i osjetljivost kada pristupa takvoj djeci.

Ova cjelina „Imena znače više od samih slova!“ se naslanja na cjelinu 1 „Ja imam ime – mi imamo školu“. Potrebno je osvrnuti se na prvu cjelinu ukoliko su je učenici već radili.

C Ključna pitanja za razmišljanje na časovima o dječijim pravima

Doživljaj dječjih prava	Upoznavanje dječjih prava	Sprovođenje dječjih prava
Nastavnik		
Na koji se način principi dječijih prava poštuju u razredu i školskoj zajednici?	Šta djeca trenutno znaju o dječijim pravima?	Učenje o tome kako djelovati izvan škole: Šta su učenici naučili za svoj budući život?
Škola je dio našeg života; razred je sam po sebi mikro zajednica. Djeca postaju svjesna svog sopstvenog identiteta tako što se upoznaju sa imenima druge djece i tako što ih svi u razredu zovu njihovim imenima. Prava navedena u desnom stupcu se kroz iskustvo uče u učionici u toku cijele ove jedinice.	Član 7, 8, 12, 13 (vidi Dodatak: UN Konvencija o pravima djeteta).	Djeca učestvuju u donošenju odluke gdje će se njihov plakat izložiti. Možda je potrebno obezbijediti prostor, stoga će možda biti potrebno o ovom pitanju razgovarati sa drugim nastavnicima, pomoćnim osobljem u školi ili direktorom.
Učenici		
Kako sam doživio/la dječija prava u razredu?	Što sam naučio/la o dječijim pravima?	Šta sam u stanju sada da preduzmem?
Vidio/vidjela sam da su me sva druga djeca i nastavnik primijetili. Svi su me slušali i sada svako zna moje ime. Ja sam po svom imenu neko poseban, neko ko se razlikuje od svih ostalih. Znam imena sve ostale djece u razredu i šta ta imena znače. Znam ponešto o njihovom životima.	Mi imamo posebna prava kao dijete: Mi imamo ime koje nam niko ne može oduzeti (član 7). Kao dijete ja već imam svoju životnu priču, život koji se razlikuje od onoga šta su druga djeca proživjela. To će uvijek biti dio mene (član 8).	Kada sretnem nekoga na igralištu ili negdje drugo, pitaću ga/je za ime i reći mu/joj svoje ime.

D Postupak

Lekcija 1: Sva naša imena!

Nastavnik sjedi u krugu sa svojim učenicima. Djeca drže papiriće sa svojim imenima napisanim masnim slovima. Nastavnik takođe ima papirić ili karticu sa svojim imenom i prezimenom. Svako redom govori svoje ime. Sada učenici moraju čuti i zapamtiti imena druge djece, ako ih već ne znaju. Ovo se može uraditi i kroz razne igre, od kojih su neke pogodnije čak i kada se neka djeca već poznaju:

- Djeca govore svoja imena kao i imena djece koja im sjede s lijeve i s desne strane, „Ja se zovem... s moje lijeve strane sjedi ..., a s moje desne strane sjedi...”
- Identifikujte neke zajedničke karakteristike vaših učenika, na primjer boja njihovih farmerki ili suknje, inicijali, naočare, boja kose itd, i smislite zagonetku: "X, Y i Z svi imaju nešto zajedničko. Ko će mi reći ko je to?" Ponovite to nekoliko puta.
- Prikupite sve kartice s imenima. Svako dijete po redu izvlači jednu bez čitanja imena. Svi pokazuju svoje kartice. Ko je u stanju uvesti red u ovu zbrku, i to dodjeljivanjem tačnog imena svakom djetetu?
- Ulaženje u autobus: nasumce, dijete počinje sa sljedećom rečenicom: "Ja sam Ana, i ja ulazim u autobus." Dijete pored nje nastavlja: "Ja sam Sandra, i ja ulazim u autobus s Anom." Dijete koje sjedi pored Sandre nastavlja na isti način, uključujući svu prethodnu djecu: "Ja sam Tom, i ja ulazim u autobus zajedno s Anom i Sandrom." Držite se redoslijeda onako kako djeca sjede u krugu, jer će im to olakšati da se sjete imena. Nastavite na taj način sve dok sva djeca ne budu sjedjela u autobusu. Vodite računa da ne postidite dijete koje zaboravi neko ime i dopustite djeci da pomažu jedni drugima.

Nastavnik zaključuje čas sprovodeći instruktivni dijalog. Sljedeća pitanja služe kao podsticaj za učenike:

- Sviđa li mi se moje ime, ako da, zašto?
- Ponekad se imena skraćuju u nadimke ili se mijenjaju? Ako ga imam, sviđa li mi se ili mi se ne sviđa moje novo ime i zašto?
- Nadimci u porodici ili među prijateljima: šta znače i otkuda dolaze?
- Ponekad je važno i imati ime. Kako bi škola izgledala kad bi svi imali isto ime ili kad ne bi uopšte imali ime?

Za ostatak časa, ako vrijeme dozvoli:

- Izraz „ja se zovem...” se može predstaviti na različitim jezicima i djeca to mogu naučiti;

Zadatak se može sastojati od toga da svako dijete nauči ovaj izraz na dva jezika. (Produžetak: djeca uče pitanje „A kako se ti zoveš?”

- Djeca mogu da osmisle i naprave posebno ukrašene identifikacione kartice.

Lekcija 2: Kako sam dobio svoje ime!

Nastavnik je pripremio trake papira na kojima je napisao sljedeće rečenice: (naravno da je svaka varijacija moguća - izmjena, izostavljanje, dodavanje tvrdnji itd.):

Važno je imati ime.

Ime - to sam ja.

Po imenima raspoznavamo same sebe i jedni druge.

Naše ime govori nešto o tome ko smo mi (pol, jezik, porijeklo itd.)

Tako što ima ime, dijete postaje pripadnikom države.

Izborom nekog imena roditelji često iskazuju neke želje, nade i osjećanja.

Nastavnik pročita razredu tvrdnju koja je napisana na traci, spusti je i pita djecu da joj svojim riječima daju značenje.

Potom ona ili on podijeli radne listove koje djeca treba da popune kao domaći zadatak. (vidi nastavne materijale niže). Nastavnik prolazi kroz pitanja sa razredom kako bi bio siguran da svako dijete shvata pitanja.

- Kada sam rođen/a?
- U koje vrijeme?
- Koji je dan u sedmici bio?
- Kakvo je bilo vrijeme?
- Gdje sam rođen/a?
- Ko je bio prisutan kad sam rođen/a?
- Koliko sam bio/bila velik/a i težak/teška?
- Zašto sam dobio baš to ime?
- Šta moje ime znači?
- Gdje se moje ime može naći, kako moje ime glasi na drugim jezicima?

Lekcije 3 i 4

Sva djeca imaju neku priču da ispričaju!

Djeca sjede u krugu. Kod sebe imaju upitnik koji su popunili kod kuće i pričaju jedni drugima o onome o čemu su razgovarali s roditeljima. Nastavnik ih podstiče da neka pitanja detaljno istraže.

Na primjer, on ili ona pravi spisak na tabli, flipčartu ili projektoru koji će pokazati kog dana i u koje vrijeme su se rodila sva djeca u razredu. Možda će se pojaviti zanimljiv obrazac? (internet je korisno sredstvo koje može pomoći da se utvrdi kog dana su se djeca rodila).

Naravno da bilo bi jako zanimljivo ako bi neka djeca mogla iznijeti razloge zašto su im roditelji dali ta imena i objasniti šta njihova imena znače. Kako bi objasnio značenje imena, nastavnik može

donijeti rječnik imena ili koristiti internet kako bi pronašao značenja (drugopomenuto sredstvo bi bilo posebno djelotvorno za imena koja nijesu evropskog porijekla).

Poslije diskusije u razredu, djeca dobijaju zadatak da samostalno naprave plakat o sebi i da na njega napišu sve informacije koje su sakupili o sebi. Zavisno od vještine pisanja nastavnik će možda morati da pomogne nekoj djeci u razredu.

Kao alternativa, djeca bi mogla da nacrtaju svoju sliku u prirodnoj veličini. To se može uraditi na sljedeći način: dijete legne na veliki list papira koji je prostrt na podu, odabere pozu, na primjer trčanje ili stajanje s raširenim rukama. Drugo dijete iscrtava njegovu/njenu siluetu. Dobijeni oblik se izrezuje i boji vodenim bojama ili bojom za postere. Balončići sa tekstom se takođe mogu isjeći i zakačiti za figuru i prikazati kako se djeca predstavljaju „Ja se zovem ...“, i/ili drugi komad papira sa ličnim podacima o djetetu.

Djeca provode četvrti čas završavajući ove plakate.

Na kraju se predstavljaju posteri ili figure i djeca razgovaraju o tome kako će izložiti plakate u školskoj zgradi. Nastavnik im daje podršku u donošenju odluke.

Nastavni materijali: radni list za učenike

Moje ime ima vlastitu istoriju – Šta ću probati da otkrijem

Kad sam se rodio/la?
U koje vrijeme?
Koji je dan u sedmici bio?
Kakvo je bilo vrijeme?
Gdje sam se rodio/la?
Ko je bio prisutan kad sam se rodio/la?
Koliko sam bio/la velik/a i težak/teška?
Zašto sam dobio baš ovo ime?
Šta moje ime znači?
Gdje se moje ime može naći, kako moje ime glasi na drugim jezicima?

Jedinica 3 (osnovna škola, 3. razred)

Mi smo čarobnjaci!

A Plan nastave

	Ključna pitanja/teme lekcije	Ključni zadatak	Nastavni materijali
Lekcija 1	Šta može jedna obična osoba učiniti sa problemom? Šta može čarobnjak?	Učenici uče da razlikuju realna i čarobna rješenja za različite vrste problema. Crtaju sliku obične osobe ili čarobnjaka.	Tabla (unaprijed pripremljena za jednostavnije prikupljanje dječjih ideja); crteži, ljepljiva traka; listovi papira formata A4, bojice
Lekcija 2	Koja su osnovna dječja prava? Koje oblasti života ona dotiču? Kakva rješenja ovih problema možemo naći?	Razmatranjem osnovnih dječjih prava djeca se upoznaju sa njihovom osnovom i formulišu fantastična i realna rješenja za svakodnevne probleme kroz igru uloga.	Izrezane figure od papira; bojice
Lekcija 3	Kako mogu zauzeti ulogu onoga koji pruža podršku u situacijama u kojim se dati problem javlja? Koja konkretna rješenja možemo ponuditi?	Učenici pokušavaju da pronađu rješenja za teške situacije iz njihovog svakodnevnog života. Svoja rješenja predstavljaju kroz igru uloga.	Rekviziti za igru uloga, po potrebi.
Lekcija 4	Kako možemo procijeniti primjere rješenja problema koje su kroz igru uloga izložili naši drugovi/drugarice iz razreda? Šta smo na taj način naučili?	Učenici uvježbavaju svoje uloge i glume ih u razredu. Zatim diskutuju o rješenjima koji su predstavljeni kroz igru uloga.	Rekviziti za igru uloga, po potrebi.

B Vaspitno-obrazovni ciljevi

Djeca uskoro postaju svjesna činjenice da su mnoge stvari izvan njihove kontrole. Predmet su odluka koje direktno utiču na njihove živote, ali oni često ne mogu uticati na njih. Međutim, djeca su takođe sposobna da otpuju u svijet mašte. To ne mora biti pokušaj bijega iz stvarnog svijeta. Svijet mašte je i sfera u kojoj se kuju novi planovi, gdje se može razmisliti o iskustvima i gdje osoba može dobiti snagu prije povratka u stvarni svijet.

Za nastavni projekt u Cjelini 3 predlažemo oslanjanje na sposobnost maštanja kod djece, te da im se pruži mogućnost da svoje ideje pretvore u rješenja problema iz stvarnog života, a koji su u nekoj vezi sa osnovnim dječjim pravima. Polazna

tačka je da djeca zamisle da su postali čarobnjaci ili vještice i da su u mogućnosti da koriste magične moći kako bi riješili probleme.

Jedan od ciljeva ovog projekta je da se djeca na pojednostavljen način upoznaju sa dječjim pravima. U isto vrijeme, od njih se zahtijeva da prepoznaju situacije koje su povezane sa dječjim pravima u svom okruženju, a koje zahtijevaju bolje rješenje i da zajedno traže takva rješenja - i „magična“ i „stvarna“. Važno je da djeca sve vrijeme ne ostanu unutar svog carstva mašte. Trebalo bi takođe da pokušaju da smisle rješenje za jednostavan problem u svom lokalnom okruženju i da ga primijene u praksi (npr. fokusiranje na pitanja čiste životne sredine u razredu i školskom dvorištu).

Ova se nastavna jedinica oslanja na komunikaciju u razredu. Stoga je jako važno da raspored djece bude odgovarajući. Svi učesnici bi prilikom komuniciranja u grupama trebalo da sjede okrenuti licem u lice. Raspored sjedenja sa licem okrenutim prema nastavniku trebalo bi izbjegavati. Raspored prilikom kojeg djeca sjede u redovima stavlja djecu koja sjede na kraju u neravno pravan položaj. Djeca bi umjesto toga trebalo da sjede u krugu ili oko stola u toku grupnih diskusija.

Datum održavanja ovih časova određuje nastavnik po svom nahođenju, međutim, pogodne su druga i treća nedjelja novembra, jer se podudaraju sa godišnjim obilježavanjem Međunarodnog dana djeteta 20. novembra (vidi takođe sugestije na kraju četvrte lekcije).

C Ključna pitanja za razmišljanje na časovima o dječjim pravima

Doživljaj dječjih prava	Upoznavanje dječjih prava	Sprovođenje dječjih prava
Nastavnik		
Na koji se način principi dječjih prava poštuju u razredu i školskoj zajednici?	Šta djeca trenutno znaju o dječjim pravima?	Učenje o tome kako djelovati izvan škole: Šta su učenici naučili za svoj budući život?
Škola je poput mikro društva. Učenici raspravljaju o stvarima zajedno i pronalaze rješenja za svoje probleme u razredu i u svojim životima. U interakciji su jedni s drugima, a ne samo s nastavnikom.	Član 13, 14, 28, 31(vidi Dodatak: UN Konvencija o pravima djeteta).	Učenici razmišljaju o stvarnim životnim situacijama koje imaju neke veze sa dječjim pravima i počinju iznalaziti rješenja za probleme koji su stvarni za njih ili za druge.
Učenici		
Kako sam doživio/la dječija prava u razredu?	Što sam naučio/la o dječjim pravima?	Šta sam u stanju sada da preduzmem?
Slušali smo jedni druge i otkrili da se neke naše želje, problemi i ponuđena rješenja mogu jako razlikovati. Vidjeli smo kako naše različite poglede možemo pretočiti u diskusiju i zajedno pronaći rješenja za takve probleme.	Znam da djeca imaju posebna prava: dječija prava. Znam da je Međunarodni dan djeteta 20. novembra. Učim da razlikujem čuda i rješenja problema u stvarnom životu.	Znam da drugi ljudi i ja imamo prava, ali ja moram nešto da učinim da obezbijedim zaštitu tih prava – kako mojih prava tako i prava drugih ljudi. Pronalaženje rješenja za problem nije jednostavno, ne možemo odjednom riješiti sve probleme. Neke od naših želja neće biti ostvarene za duže vrijeme.

D Postupak*Lekcija 1*

Razred sjedi sa stolicama postavljenim u polukrug oko table u prednjem dijelu učionice. Svako dijete je potrebno da ima dobar pogled na tablu.

Nastavnik crta ili pokazuje sliku dvije osobe na tabli ili pomoću projektora: običnog muškarca ili ženu i čarobnjaka. Ili vješticu. Učenici u parovima treba takođe da nacrtaju dvije figure i pokušaju da zajednički odgovore na sljedeća pitanja:

- Kakva je razlika između čarobnjaka ili vještica i običnih ljudi?
- Šta radi obična osoba u određenim situacijama, npr. ako nema hljeba u kući?
- Šta radi čarobnjak ili vještica u istoj situaciji?
- Kako bi se podstakla dječija mašta, dalje situacije mogu smisliti djeca, uz moguću pomoć nastavnika. Nastavnik sakuplja sve učeničke odgovore na tabli, uz upotrebu sljedeće tabele:

	„Obična“ osoba	Vještica ili čarobnjak
Situacija 1 (npr. glad)		
Situacija 2 (npr. siromaštvo)		
Situacija 3 (npr. dosada)		
Situacija 4 (npr. rođendan)		
Itd.		

Djeca razmjenjuju ideje i diskutuju o svojim rješenjima različitih problema. Pitanja za podsticanje diskusije mogu biti:

- Možete li pronaći bilo kakva rješenja ili ideje koje je predložio dobar ili zao čarobnjak ili vještica? Kako bi dobri čarobnjak ili dobra vještica postupili u određenim situacijama?
- Kada ste zadnji put poželjeli da imate magične moći, i šta ste tada htjeli da promijenite?
- Šta je vaša najveća želja sada? Kako biste ispunili tu želju da imate magične moći? Kako možete ispuniti tu želju u stvarnosti?
- Itd.

Učitelj podstiče učenike da iznose svoje ideje i svima daje pozitivnu podršku. Objašnjava da će se u razredu još nekoliko puta u narednih nekoliko časova govoriti o čarobnjacima i vješticama i daje učenicima zadatak da potraže slike čarobnjaka i vještica u časopisima ili knjigama i da ih po mogućnosti donesu u razred. Od slika i knjiga se može napraviti mala izložba.

Na preostalom dijelu časa, učenici crtaju i boje komplikovanog čarobnjaka ili vješticu, a do ove figure crtaju „običnu“ osobu. Ovi crteži se mogu dovršiti kao domaći zadatak i na kraju biti predstavljeni na izložbi.

Lekcija 2 (Trajanje: oko 1/2 časa)

Uvod: Posmatranje i komentarisanje izložbe (vidi gore), ako je postala dovoljno velika za prezentiranje. Nastavnik podstiče učenike da sakupe još slika, knjiga i predmeta, i da dovrše svoje crteže ukoliko to već nijesu uradili.

Djeca sada sjede u krugu. Nastavnik drži kratko predavanje o deset najvažnijih dječjih prava. Na ovom ključnom času, on ili ona im govori da su prije 50 godina napisana i potpisana od strane mnogih država članica posebna prava koja se odnose na život i položaj djece. Ovdje preporučujemo čitanje Deklaracije o pravima djeteta iz 1959. godine (vidi

dodatak, mada se skraćene verzije takođe mogu naći na internetu), koju nastavnik može prilagoditi i skratiti po potrebi.

Nastavnik treba da učini prezentaciju što deskriptivnijom, razumljivijom i bliskom djetetu: primjeri stvarnih situacija ili priče koje su relevantne za dječje iskustvo će pomoći u ovome.

Prilikom sumiranja i zaključivanja nastavnik bi trebalo da napravi spisak najbitnijih teza u saradnji s djecom i da ih ispiše po tabli. Djeca onda mogu prepisati spisak u svoje sveske.

Potrebno je da djeca shvate da:

- dječja prava postoje,
- ova prava važe za svako dijete, čak i ovdje u našoj zemlji,
- cilj je omogućiti svakom djetetu da poraste na zdrav način (ovo uključuje fizički, moralni, duhovni i društveni razvoj,
- sloboda i lično dostojanstvo djeteta treba da se poštuju.

Potom, nastavnik/nastavnica raspoređuje oko 20 papirnih figura dječaka i djevojčica koje su ili on/ona ili učenici prethodno izrezali. On ili ona na podu dijeli figure u četiri grupe od po pet figura. Nastavnik kaže djeci da svaka grupa ima određeni problem:

- prva grupa doživljava prijetnju svom fizičkom blagostanju (hrani, zdravlju itd.),
- druga grupa doživljava prijetnju duhovnom blagostanju (diskriminaciju, prijetnju privatnosti itd.),
- treća grupa doživljava prijetnju obrazovnim mogućnostima (porodici, prijateljima itd.),
- četvrta grupa doživljava prijetnju svom društvenom okruženju (porodici, prijateljima itd.)

Poslije ovog objašnjenja, razred se dijeli u četiri grupe, od kojih je svaka odgovorna za jednu grupu papirnih figura. Uputstvo: Uzmite vaših pet figura i na svaku napišite rečenice o tome šta im je

potrebno ili šta im nedostaje ili zbog čega pate. Upotrijebite rečenice koje počinju sa „ja“ (u prvom licu). Na primjer, grupa „duhovno blagostanje“ može pisati rečenice poput sljedećih: “Ljudi me ismijavaju jer sam stranac/strankinja”, “Patim jer nemam prijatelja”, “Tužan/na sam zato što se ljudi smiju mom govoru” itd.

Djeca rade u svoje četiri grupe, a onda saopštavaju jedni drugima šta su uradili i vode diskusiju kako bi pronašli dodatne primjere za svoju grupu figura (npr. „Čega se još možeš sjetiti?“) i moguće dopisali neke rečenice.

Dalje, grupe postaju čarobnjaci i vještice i žele da pomognu ovoj djeci da dožive dječja prava! Svako dijete pregleda figure po kojima su ispisane rečenice. Za svaku ponaosob postavljaju se sljedeća pitanja:

- Pročitajte šta piše na djetetu: šta ga čini nesrećnim?
- Kako bi čarobnjak ili vještica mogli da pomognu? Šta bi on ili ona mogli da urade pa da se djetetu može pružiti pomoć danas, sutra i svaki sljedeći dan?
- Šta dijete može samo da uradi kako bi se on ili ona osjećali bolje?
- Šta mogu da urade ljudi bez magičnih moći (na primjer mi) kako bi pomogli djetetu da se osjeća bolje?

Ova vježba se može izvesti sa čitavim razredom, ili zavisno od veličine razreda i dozvoljenog vremena u dvije ili više manjih grupa.

Lekcija 3

Nastavnik ponavlja deset najbitnijih dječjih prava (vidi gore, lekcija 2). Danas razmatramo konkretne situacije iz svakodnevnog života u kojima ova prava igraju ili bi trebalo da igraju bitnu ulogu. Nastavnik motiviše učenike da razmisle o mjestima ili situacijama iz svakodnevnog života neprijatnim za njih, njihove drugove/drukarice iz razreda ili mlađe ili starije učenike u školi. Posebno bi trebalo da razmisle o situacijama u kojima postoji opasnost da se ugroze prava ove djece. Ova vježba se radi u parovima. Kao podsticaj i šema za prikupljanje priloga djece, sljedeći spisak mjesta i situacija se može prikazati na tabli:

Mjesta

- učionica
- školsko dvorište
- put do škole

Situacije

- svađa i nesuglasice
- bez ručka
- zaboraviti napisati zadatak
- dobiti batine
- ne imati prijatelja
- bez tople zimske jakne
- bez odgovarajuće sportske opreme

Uputstvo: Mi ćemo sada preuzeti ulogu malih čarobnjaka i vještica. Vježbaćemo kako naći rješenja za ove situacije.

U razgovoru sa cijelim razredom razmatramo dvije ili tri situacije – što je moguće realnije. Potom učenici formiraju male grupe od po troje ili četvoro i biraju jednu situaciju koju žele da razmatraju i riješe. Svaka grupa bi trebalo da osmisli igru uloga kako bi ilustrovali situaciju i predstavili svoje rješenje. Današnji čas služi za pripremu: igre uloga i diskusija će se održati na sljedećem času (ne odmah poslije lekcije 3, zbog dolje navedenih zahtjeva zadatka).

Nastavnik objašnjava šta je potrebno za igru uloga: on ili ona precizira vrijeme koje je namijenjeno za pripremu i izvođenje (npr. 5 minuta), sadržaj (situaciju i rješenje), daje savjet za izvođenje (da se govori jasno i glasno, upotrebljavaju rekviziti itd.). Nastavnik podržava grupe, daje sugestije ako je to neophodno i sluša. U pripremi za četvrtu lekciju učenici mogu da usavrše svoje scene kostimima i rekvizitima.

Lekcija 4

Razredu se daju kratka uputstva za igru uloga: dozvoljeno vrijeme, jasni kriterijumi ocjenjivanja za one koji gledaju (npr. Da li je situacija predstavljena na razumljiv način? Da li je rješenje realno? Da li su glumci bili ubjedljivi?). Ovi kriterijumi procjene bi trebalo da stoje na tabli!

Učenici izvode svoje scene u razredu (problem i rješenje). Vremenska ograničenja (npr. 5 min po izvođenju) je potrebno striktno poštovati.

Poslije svakog ili svakog drugog izvođenja treba povesti diskusiju koja se bavi dolje pomenutim pitanjima, kao i uopštenijim pitanjima (npr. Ko je nekad iskusio sličnu situaciju? Kakva je bila vaša reakcija/ šta ste uradili u ovoj situaciji?).

Zaključna diskusija (cijeli razred) o različitim problematičnim situacijama i rješenjima koji su izvedeni, zaokružena revizijom dječjih prava i podizanja svijesti da se čitava vježba uvijek odnosila na ova prava.

Projekat je moguće postaviti tako da obilježava Međunarodni dan djeteta (20. novembar) kada djeca mogu pripremiti nešto za širu školsku zajednicu (informacije za drugi razred o dječjim pravima, kreativno saopštavanje ovih prava npr. poster-prezentacijama u školskom hodniku, malom predstavom koja se zasniva na igri uloga u razredu itd.).

Jedinica 4 (osnovna škola, 4. razred)

Naša prava – naše blago

A Plan nastave

	Ključna pitanja teme lekcije	Ključni zadatak	Nastavni materijal
Lekcija 1	Zašto su nam potrebna posebna dječja prava?	Učenici se upoznaju sa projektom "kutija s blagom"; razgovaraju kako da isplaniraju i realizuju taj projekt.	Predmeti koji se mogu koristiti za predstavljanje određenih dječjih prava (demonstracija i inspiracija); kartice s dječjim pravima, tekst o dječjim pravima (vidi dodatak)
Lekcija 2 (i vannastavne aktivnosti naredne nedjelje)	Moja lična kutija s blagom – Nešto posebno	Učenici ukrašavaju svoje kutije s blagom i pripremaju ih za svoja „blaga dječjih prava“ .	Svako dijete donese metalnu, drvenu ili kartonsku kutiju u školu; dugmad u boji, komade platna, ljepilo i makaze itd.
Lekcija 3 (nakon nekoliko sedmica)	Moja kutija s blagom, tvoja kutija s blagom: međusobna razmjena!	Učenici pokazuju svoje kutije s blagom tako što prirede izložbu na svojim klupama	Učeničke kutije s blagom (sa sadržajem)
Lekcija 4 (malo prije 20. novembra)	Kako bismo mogli organizovati izložbu?	Učenici izlažu svoja blaga i kutije s blagom kako bi ih vidjela sva druga djeca u školi.	Učenici pronalaze prostoriju ili mjesto za svoju izložbu (poželjno-ali ne neophodno-u zgradi škole.

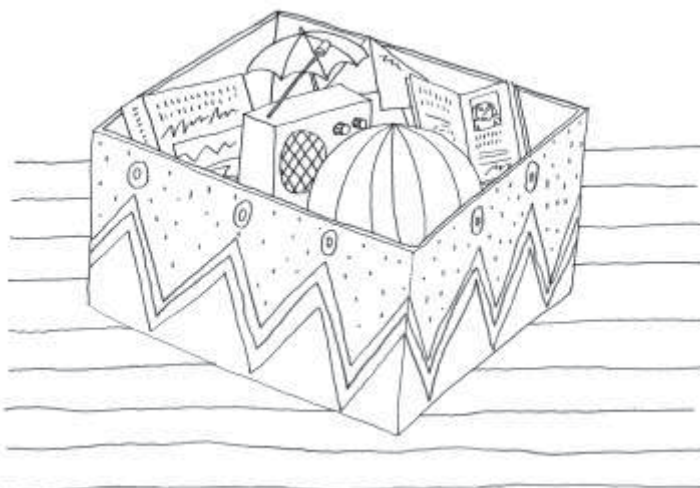
B Vaspitno-obrazovni ciljevi

Učenici produbljuju znanje o dječjim pravima. Tokom dužeg vremenskog perioda proučavaju sadržaj i svrhu tih prava tako što nastoje da spoje svako pravo sa određenim predmetom koji može predstavljati ili simbolisati to pravo. Svako dijete će naći vlastita rješenja. Da bi to učinila, djeca moraju da shvate i protumače date članove.

U smislu teorije učenja, zadatak omogućava učenicima da aktivno organizuju vlastite procese učenja, što značajno povećava njihove mogućnosti da ostvare trajno povećavanje znanja.

Ovo je razredni projekat koji obuhvata duži vremenski period (od pet do sedam nedjelja) i koji može inspirisati i podstaći učenike da podijele svoje ideje i da o njima razgovaraju. Povodom Međunarodnog dana djeteta (20.

novembar), može se održati izložba učeničkih kutija s blagom u školskoj zgradi. Time se pruža dodatna stimulacija i motivišu mlađi učenici da nešto slično urade godinu ili dvije kasnije.

Najpogodnije vrijeme za početak projekta bi bilo između kraja septembra i sredine oktobra.

C Ključna pitanja za razmišljanje o Jedinici 4

Doživljaj dječjih prava	Upoznavanje dječjih prava	Sprovođenje dječjih prava
Nastavnik		
Na koji se način principi dječjih prava poštuju u razredu i školskoj zajednici?	Šta djeca sada znaju o dječjim pravima?	Učenje o tome kako djelovati izvan škole: Šta su učenici naučili za svoj budući život?
Svaki učenik uživa pravo da razvije svoj vlastiti način umjetničkog izražavanja. Na taj način učenici jačaju samopouzdanje i uče više o sebi samima i jedni o drugima.	Sva dječja prava se uvode i o njima se raspravlja.	Učenici uče da donose odluke i da obrazlažu rješenja koja su pronašli.
Učenici		
Kako sam doživio/la dječja prava u razredu?	Što sam naučio/la o dječjim pravima?	Šta sam u stanju sada preduzeti?
Bilo bi prekrasno da škola postane mjesto gdje možemo vidjeti mnogobrojna umjetnička djela. Sada volim da idem u školu.	Proučavao sam dječja prava duže vrijeme. Morao sam donijeti odluku o svakom članu, a to sam mogao da učinim samo ako sam shvatio taj član. Otkrio sam da nije uvijek jednostavno razumjeti Konvenciju o dječjim pravima.	Nijesu svi članovi Konvencije o dječjim pravima za mene jednako važni. Razmišljao sam o pitanju koje članove mogu zagovarati. Razmišljao sam o pitanju koja su prava posebno važna za drugu djecu iz drugih porodica, regija ili drugih zemalja, i šta bih ja mogao da učinim da im pomognem.

D Postupak

Lekcija 1 (kraj septembra/početak oktobra; trajanje: otprilike 1 sat i po)

Uvod: Nastavnik osvježava prethodno znanje o dječjim pravima i sumira najbitnije teze (vidi Cjelinu 3, lekcija 2). On ili ona djeci dijeli kopije kartica sa dječjim pravima (vidi dodatak) i objašnjava ih kako bi ih djeca dobro savladala (koje pravo je ilustrovano kojom slikom?) i bila spremna da izvedu zadatak koji se od njih zahtijeva. Ova lekcija zahtijeva vrijeme i dobru pripremu nastavnika, što znaci detaljno čitanje Konvencije o pravima djeteta (vidi dodatak). Prilikom uvođenja kartica sa dječjim pravima, fokus ne treba da bude na jednostavnom čitanju različitih prava i povezivanju slike sa pojedinačnim pravom, već više na korišćenju slike kako bi se ispričala priča ili izvještavalo o datom pravu.

Nastavnik dalje stavlja praznu kutiju na sto, koja je ukrašena tako da izgleda kao kovčeg sa blagom pored kartica sa dječjim pravima. Pored on ili ona raspoređuje predmete koji predstavljaju neka od dječjih prava. Na primjer, za Član 7 (pravo na ime od rođenja) može se postaviti mala svijeća u znak sjećanja na krštenje i rođendan. Za Član 28 (pravo na obrazovanje), može se postaviti jedna olovka. Nastavnik objašnjava princip simbolizacije i razgovara o daljim primjerima sa učenicima.

Nastavnik potom objašnjava kakav je dalji plan:

Međunarodni dan djeteta je 20. novembra. Do tada će svaki učenik napraviti svoju kutiju s blagom. Kutiju je potrebno napuniti karticama sa dječjim pravima i predmetima koji odgovaraju ovim

pravima. Svaki učenik odlučuje koji bi predmet mogao odgovarati izabranom dječijem pravu.

Konkretni zadaci:

Svaki učenik ima dovoljno vremena do naredne nedjelje da pronađe i ukrasi kutiju tako da ona izgleda kao kovčeg s blagom. Prvo, djeca treba da pronađu kutiju za pravljenje kovčega s blagom. Ova kutija može biti od kartona, drveta ili metala, a djeca bi trebalo jedni drugima da pomognu u nalaženju odgovarajuće kutije. Osmišljavanje i ukrašavanje kutije može se dijelom uraditi u školi, u toku časa likovnog ili tehničkog obrazovanja, tako da domaći zadatak za djecu jednostavno može biti samo da pronađu odgovarajuću kutiju i materijal za dekoraciju i da ponesu u školu dovoljno materijala za sebe i da dijele i razmjenjuju sa drugovima/drugaricama iz razreda.

Svi učenici dobijaju kartice s dječjim pravima i izrezuju ih. Stavljaju ih u svoje kutije s blagom, čim su one gotove. Uputstvo: Počni tražiti blago, tj. pronađi svoje prvo blago/predmete koji simbolišu određena dječja prava!

Mogući (značajan) fokus: Prođite kroz kartice sa dječjim pravima ponovo i napišite ključne riječi na poleđinu svake kartice kako bi se sumiralo svako pravo.

Lekcija 2 (jednu nedjelju kasnije)

Djeca jedni drugima pokazuju svoje materijale i predmete koje su donijeli da označe prava napisana na karticama (vidi zadatak gore).

Diskusija/olujna mozgova

- a) o dizajnu kutija s blagom;
- b) o odgovarajućim „simbolima“ za pojedina dječja prava (ako je moguće sa integrisanim ponavljanjem najbitnijih dječjih prava): Koja bi bila odgovarajuća ilustracija za koju karticu? Gdje se takvi predmeti („blaga“) mogu naći? itd. Bitno je da „lov na blago“ pomaže djeci da se upoznaju sa dječjim pravima i da ih oni bolje shvate. Djeca jedino mogu izabrati pravi predmet ako su razumjeli šta znači određeno dječje pravo.

Djeca počinju ukrašavati svoje kutije s blagom. Razmjenjuju materijale i pomažu jedni drugima. Nastavnik određuje koliko vremena treba posvetiti ovom zadatku. Ovo se može završiti ili u školi (moguće na dodatnom času), ili za domaći.

Tokom „lova na blago“ kada djeca u roku od četiri do pet nedjelja sakupljaju predmete i materijale, oni bi trebalo da razmjenjuju svoje ideje i pokazuju

jedni drugima šta su pronašli: Ko je šta pronašao da označava određeno pravo? Učenicima treba da bude dopušteno da preuzimaju ideje jedni od drugih. Djeca će učestvovati u nekoj vrsti takmičenja ko ima najljepšu kutiju s blagom s najkreativnijim i najoriginalnijim idejama.

Lekcija 3

Sedmicu dana prije Međunarodnog dana djeteta (20. novembar): sva djeca pokazuju predmete koje su sakupili na izložbi na svojim klupama. Ne moraju svako dječje pravo predstaviti nekim predmetom. Pravi se kratak obilazak svih predmeta (10 min.).

Djeca jedni drugima objašnjavaju zašto su odabrali svoj predmet (poslije kratke pripreme faze u grupama od tri ili četiri).

Poslije ovoga, pod vodstvom nastavnika razred diskutuje o tome na koji bi se način izložba mogla prikazati na Međunarodni dan djeteta (20. novembar) drugim učenicima u školi. Pitanja za diskusiju: Postoje li neke staklene vitrine koji bismo mogli koristiti? Treba li da postavimo neke manje stolove u školskoj zgradi? Treba li da našu učionicu pretvorimo u muzej dječjih prava za 20. novembar? Možda je još neko odjeljenje trećeg razreda realizovalo isti plan – ko će ovo provjeriti kod drugih odjeljenja? Treba li da pozovemo direktora, druge nastavnike, roditelje ili pomoćno osoblje? Treba li da napravimo poster kako bi oglasili našu izložbu? Treba li da organizujemo neku vrstu otvaranja naše izložbe? Hoće li neko dijete ili nastavnik održati kratki uvodni govor? Hoćemo li uvježbati ili napisati i komponovati neku pjesmu za tu priliku? I tako dalje.

Lekcija 4

Međunarodni dan djeteta, 20. novembar (ili što je moguće bliže ovom datumu)

Učenici postavljaju izložbu po planu i izlažu svoje kutije sa blagom kako bi ih vidjela ostala djeca iz škole. U vezi sa ovim mora postajati neka informacija od dječjim pravima (ova informacija se može i trebalo bi da se iznese u uvodnom govoru i na posteru izložbe).

Poslije ovoga, vodi se diskusija/osvrt u razredu (moguće prvo u pisanoj formi, a onda i usmeno): Kako je projekat protekao? Šta ste njime dobili? Šta je to dobro proteklo? Šta smo mogli uraditi bolje? I tako dalje.

Jedinica 5 (osnovna škola, 5. razred)

Mi postavljamo pravila za našu učionicu

A Plan nastave

	Ključna pitanja/teme lekcije	Ključni zadatak	Nastavni materijali
Lekcija 1	Koja prava ima svaka osoba u ovoj učionici?	Radeći u grupama, učenici sastavljaju spisak predloga pravila u svom razredu.	Listovi papira A4 (jedan po grupi)
Lekcija 2	Šta neko pravilo čini dobrim pravilom? Zašto ona mogu biti gnjavaža? Zašto mogu biti korisna?	Učenici razmišljaju o principu reda i pravila.	Materijali o osnovnim principima pravila u demokratiji; prazni listovi papira A4.
Lekcija 3	Na koji način se dječija prava mogu realizovati u učionici?	Radeći u grupama učenici stvaraju pravila koja su usaglašena s dječjim pravima.	Radni listovi koji su fotokopirani ili koje su učenici napisali.
Lekcija 4	Izrada pravila u grupama i usaglašavanje o pravilima u razredu.	Učenici upoređuju svoje ideje i pokušavaju donijeti jednoglasnu odluku o pravilima za svoj razred.	–

B Obrazovno-odgojni ciljevi

Kada gledamo na pravila za učionicu iz perspektive ljudskih i dječjih prava, ta pravila imaju dalekosežnije implikacije od pukog osiguravanja mira i tišine u učionici.

Ljudska i dječija prava nijesu samo skup hladnih pravnih standarda. Da bi imala smisla, ona treba da služe kao instrumenti i smjernice u našim naporima za uspostavljanje jednakosti i pravde u našem svakodnevnom životu. Našim učenicima je škola važan segment, a na neki način i ključni element u njihovim svakodnevnim životima. Ali, škola je čak i više od toga: škola je jedino mjesto na kojem učenici mogu naučiti – u bezbjednom okruženju- kako da djeluju u društvu. Škola, drugim riječima, učionica, školska zgrada i njezin prostor u cjelini, ali i školska organizacija i vođstvo škole čine minijaturni model društva – mikro društvo. Ono što su učenici naučili, razvili i testirali ovdje, bilo to korisno ili ne, ima dobru šansu da se prenese na svijet izvan učionice i školske zajednice. Kako bi učenici postali svjesni ove činjenice i koristili je u smislu obrazovanja o dječjim pravima je bitan cilj Cjeline 5.

Prava i obaveze čine komplementaran par konceptata. Idu skupa kao dan i noć ili kao ljeto i zima. Prava i obaveze zavise jedna od drugih. Ljudska i dječja prava se ne mogu razumjeti bez shvatanja važnosti međusobne zavisnosti prava i obaveza.

Ovaj projekat će se usmjeriti na sljedeće članove Konvencije o pravima djeteta:

član 12, neka se čuje naše mišljenje;
 član 13, sloboda da se izražavamo;
 član 28, pravo na obrazovanje;
 član 31, pravo na slobodno vrijeme i zabavu.

C Ključna pitanja za razmišljanje na časovima o dječijim pravima

Doživljaj dječjih prava	Upoznavanje dječjih prava	Sprovođenje dječjih prava
Nastavnik		
Na koji se način principi dječijih prava poštuju u razredu i školskoj zajednici?	Šta djeca sada znaju o dječijim pravima?	Učenje o tome kako djelovati izvan škole: Šta su učenici naučili za svoj budući život?
U ovoj nastavnoj jedinici, učenici prolaze kroz konkretno iskustvo o tome da su nam potrebna pravila kako bismo živjeli zajedno i shvataju da dječija prava definišu takav sistem pravila.	Član 12, 13 18, 31 (vidi dodatak: Konvencija o pravima djeteta)	Učenici razumiju kako se pravila donose u demokratiji. Sposobni su da učestvuju u demokratskim procesima donošenja odluka.
Učenici		
Kako sam doživio/la dječija prava u razredu?	Što sam naučio/la o dječijim pravima?	Šta sam u stanju sada da preduzmem?
Učenici shvataju da prava i obaveze idu skupa. Shvataju da su pravila stvorili ljudi za ljude, da se mogu mijenjati i da nije jednostavno svakom članu grupe da se složi oko obavezujućih pravila.	Sada znam da imam pravo da učestvujem u radu na pravilima za naš razred. Svjestan/svjesna sam da je izrada Konvencije o pravima djeteta predstavljala sličan proces.	Sada mogu pokušati da pronađem slična pravila o tome kako živjeti zajedno u mojoj porodici, mom sportskom klubu ili zajedno sa mojim prijateljima. Trebali bi da obezbijedimo da što više ljudi učestvuje u definisanju takvih pravila i da su sposobni da se slože sa kompromisnim rješenjem.

D Postupak

Lekcija 1

Nastavnik daje informativni uvod u projekat i plan za sljedeće četiri lekcije.

Kao moderator on ili ona započinje diskusiju s učenicima o „pravima i dužnostima“. Evo moguće ideje:

- Navedite neka svoja prava iz učionice, školskog dvorišta ili vaše porodice. Podsjetite se na dječja prava o kojima ste već puno čuli!
- Ova prava će jedino funkcionisati ako ih i ostali poštuju. Kod svakog prava postoji- za druge i za nas – dužnost! Sada pomislimo na ostale primjere koje ste pomenuli!

Razred se dijeli na tri, šest ili devet grupa zavisno od veličine razreda. Pokušajte da ne bude više od pet učenika u svakoj grupi. Grupe su A, B ili C.

Svaka grupa određuje svog govornika. Poslije ovoga kratko se daju povratne informacije – kako ste izabrali svog govornika?

Svaka grupa ima papir koji je podijeljen na tri dijela. Koristeći gornju trećinu papira, oni bilježe šta misle da su prava svakog pojedinca (uključujući nastavnika) u razredu. Trebalo bi da zabilježe svaku sugestiju i svaku sugestiju je potrebno obilježiti brojem.

Dajte povratne informacije – koliko dobro smatrate da ste ispunili zadatak? Šta ste svi radili što je bilo od pomoći? Šta je pravilo smetnje?

Papir se daje sljedećoj grupi (A daje B, B daje C, C daje A).

Svaka grupa procjenjuje listu prava koju je proizvela prethodna. Oni raspravljaju o sljedećim pitanjima: kojim odgovornostima odgovara koje pravo? Koje odgovornosti bi trebalo da podržimo kako bi poštovali ta prava? Šta je potrebno da uradimo, kako je potrebno da se ponašamo? Npr. „Svako ima pravo da se čije njegov/njen glas“ odgovara „Mi imamo odgovornost da slušamo“.

Upotrebom istih brojeva koji su korišćeni u odjelku za prava, grupe sada ispisuju odgovarajuće odgovornosti na sredini trećeg papira.

Na kraju lekcije, nastavnik sakuplja sve priloge koje su napravili učenici kako bi ih iščitao/ iščitala prije sljedećeg časa.

Lekcija 2 (u tajanju otprilike 11/2 školskog časa)

Nastavnik podstiče učenike da prodiskutuju na temu „pravila“ koristeći osnovna pitanja koja se tiču pravila, ilustrovana referencama na pravila u sportu, u razredu ili u saobraćaju. Inspiracija:

- Šta je dobro kod pravila?
- Šta to može da bude iritirajuće kod njih?
- Kada mi je drago da postoje pravila ? šta me nervira kod pravila?
- Ko postavlja pravila u različitim kontekstima? Ko ima moć da sprovodi pravila i sankcije ako se ova pravila prekrše?

Kao podsticaj za početak ove faze časa, ili kasnijeg sumiranja, sljedeći tekst (ili njegova skraćena verzija) „Disciplina i red u demokratiji- i u školi“ može se koristiti.

Disciplina i red u demokratiji – i u školi

1. ed je potreban u svim okolnostima. Grupa bez reda i osnovnih pravila ne može biti demokratska. R
2. Ograničenja su neophodna. Pravila mogu biti pogrešna ili neprikladna. Ali sve dok se ne promijene, moraju se poštovati. Mora, međutim, postojati mogućnost da se pravila mijenjaju.
3. Od samog početka djeca treba da učestvuju u postavljanju i provođenju pravila. Samo se na taj način ona mogu poistovijetiti s pravilima.
4. Zajednica u učionici ne može funkcionisati bez međusobnog povjerenja i poštovanja. U nekim se slučajevima može pokazati da je teško uspostaviti takvu atmosferu.
5. Timski duh mora zamijeniti takmičarsku atmosferu u razredu.
6. Prijateljska atmosfera u razredu je od ključne važnosti.
7. Socijalne vještine nastavnika treba da daju bitan doprinos (demokratsko vođstvo, razvijanje osjećaja pripadnosti grupi, razvijanju odnosa itd.).
8. Komunikacija unutar grupe predstavlja stalno prisutnu realnost u demokratski vođenom razredu. *" Grupa bez reda istražuju i osnovnih pravila ne može biti demokratska "*
9. Učenici, kako dječaci tako i djevojčice, moraju se podsticati nešto novo i da uče iz svojih pogrešaka.
10. Unutar postavljenih granica, mora biti moguće ostvarivati slobode. Samo se tako može razvijati individualna odgovornost.
11. Disciplina i red će najrevnosnije biti prihvaćeni i poštovani ako svakom pojedincu pomažu da se ona ili on izrazi i ako pomažu grupi u razvijanju zadovoljavajućih odnosa i radnih uslova

Učenici se razvrstavaju u iste grupe kao i na prethodnom času. Nastavnik dijeli komade A3 papira sa prethodnog časa i daje sljedeća uputstva:

- Pogledajte šta ste do sada napisali. Razmislite o pravilima za koja smatrate da su posebno bitna za naš život i koja biste voljeli da predstavite razredu kasnije.

Napišite ova pravila na donju trećinu vašeg papira prema sljedećim smjernicama (optimalno, nastavnik daje jedan ili dva primjera)

- Ona treba da budu afirmativno formulisana, a ne prohibitivna.
- Ona treba da opišu i odgovornosti i prava, npr. upotrebom riječi „zato što“: „Mi imamo obavezu da slušamo kada drugi govore, zato što imamo pravo da se čuje naš glas.“

Grupe rade svoj posao prema uputstvima. Poslije ovoga, formiraju se veće grupe spajanjem dvije manje. Svaka grupa predstavlja svoja pravila sljedećoj; diskutuje se i daju povratne informacije o izabranim pravilima, o tome kako su ona sročena i koliko su razumljiva, uz mogućnost predade i

poboljšanja.

Potrebno je da svaka grupa izabere najviše tri pravila. Ona se onda ispisuju debelim masnim slovima po velikim trakama papira (isječenim izduž od A3 papira).

Ova tri pravila (po grupi) se kače na tablu u učionici. Vodi se diskusija o svakom skupu pravila: govornik iz svake grupe objašnjava odabrana pravila razredu.

Sinopsis: Konačno sređivanje kolekcije pravila koja želimo da učinimo obavezujućim u našem razredu:

- Koja su pravila identična ili slična? Koja se stoga mogu izbaciti ili stopiti?
- Šta je potrebno preformulisati kako bi izraz bio sažetiji i razumljiviji?

Zatim se glasa kako bi se odlučilo koja pravila da se zadrže. Svaki učenik/učenica ima pet „žetona“ da potroši na pet pravila za koja smatra da treba da se uključe u njegov/njen razred. Učenici mogu glasati pisanjem male linije na tabli ili lijepljenjem samoljepljivih papira pored omiljenih pravila. Pravila (ne više od deset) sa najvišim brojem glasova se ispisuju kao novi set pravila ili se uvršćuju u prethodno postojeća pravila razreda. Pravila se mogu ispisati kao poseban dokument, može ih potpisati svaki učenik i mogu biti izložena u učionici.

Razmišljanje o učenju (gdje u isto vrijeme nova pravila se primjenjuju i učvršćuju): Šta je pomoglo, šta je pravilo smetnje? Kako ste doprinijeli aktivnostima? Jeste li primijetili još nekoga iz razreda čiji je doprinos bio koristan? Zašto? Na koji način?

Lekcija 3

Nastavnik osvježava prethodno znanje o dječjim pravima i sumira najbitnije teze (vidi Cjelinu 3, lekcija 2 i Cjelinu 4, lekcija 1): stvaranje dječjih prava, najbitnija dječja prava, koja su moguće takođe povezana sa ljudskim pravima.

Nastavnik dalje predstavlja sljedeći izbor dječjih prava, koristeći ovoga puta originalni tekst iz originalne Deklaracije o pravima djeteta (vidi dodatak):

- Član 12, izražavanje svojih stavova i interesa;
- Član 13, sloboda izražavanja;
- Član 28, pravo na obrazovanje;
- Član 31, pravo na odmor i zabavu.

Učenici su podijeljeni na grupe (na isti način kao kod lekcija 1 i 2, ili na nove grupe od po troje ili četvero djece). Svaka grupa dobija komad papira A4 i na njemu priprema radni list sa dva stupca, kao što je pokazano dalje. U uskom stupcu na lijevoj strani, unose 4 prava, praveći podjednak razmak među njima prema dnu stranice.

U širem stupcu na desnoj strani, objedinjuju svoje misli o pravima i obavezama koje ta prava nose, kako za njih same tako i za druge. Za početak mogu pitati: „Ako moj komšija, prijatelj ili drug iz razreda zahtjeva to pravo, koje obaveze i dužnosti iz toga proizilaze za mene i ostale?“ Ili (za član 28) „Kakvu dužnosti mora ispuniti društvo i škola kako bi obezbijedili pravo na obrazovanje? Kako ja mogu kao pripadnik tog razreda doprinijeti ostvarenju tog prava?“ Rezultati će biti razmatrani na sljedećem času.

Članovi grupe (imena)	
Prava	Pravila i dužnosti
<p>Član 12. <i>Izražavanje stavova i interesa</i></p> <p>O čemu je riječ?</p>	
<p>Član 13. <i>Sloboda izražavanja</i></p> <p>O čemu je riječ?</p>	
<p>Član 28. <i>Pravo na obrazovanje.</i></p> <p>O čemu je riječ?</p>	
<p>Član 31. <i>Pravo na slobodno vrijeme i zabavu</i></p> <p>O čemu je riječ?</p>	

Lekcija 4

Učenici jedni drugima predstavljaju rezultate u razredu (tj. kompletiran radni list iz lekcije 3). Po jedan je predstavnik za svaku grupu. Mogli bi govoriti o aspektima poput sljedećih:

- Kako smo pristupili našem zadatku? (Proces grupnog rada i odlučivanja)
- Šta je važno za nas? (Kriterijumi i vrijednosti)
- Na koji način možemo obezbijediti da se prava poštuju? (Stavovi prema vrijednostima, sprovođenje) Ko je odgovoran za sprovođenje ova četiri dječja prava?

Mogući zaključak: Učenici se usaglašavaju o pravilima za svoj razred. Postiže se saglasnost o konačnom zajedničkom izdanju prava i odgovornosti vezanih za osnovna dječja prava koja su proučavana. Jedna grupa dobija zadatak da sačini dokument sa pravilima u vidu umjetničkog djela. Svi učenici i nastavnici potpisuju dokument. Pravila su na snazi dok ih ne zamijeni novi dokument. Navedeni dokument treba izložiti na Međunarodni dan djeteta kao primjer praktikovanja demokratije u razredu.

Jedinica 6 (osnovna škola, 6. razred)

Dječija prava: umjetničko djelo!

A Plan nastave

	Ključna pitanja/teme lekcije	Ključni zadatak	Nastavni materijali
Lekcija 1	Šta je umjetnički projekat? Na koji način kroz umjetnička sredstva mogu predstaviti dječija prava?	Učenici odlučuju koji će pojedinačni član iz Konvencije o pravima djeteta predstaviti kao umjetničko djelo i razvijaju svoje prve ideje.	Neki časopisi; dječja prava na karticama ili komadićima papira
Lekcije 2 – 4	Na koji način učenici i nastavnici pomažu jedni drugima? Kako odgovaramo za spore i brze radnike?	Učenici izvode jedan ili više umjetničkih projekata. Uče da daju i da primaju pomoć u razredu.	Papir, boje, ljepilo, časopisi itd.

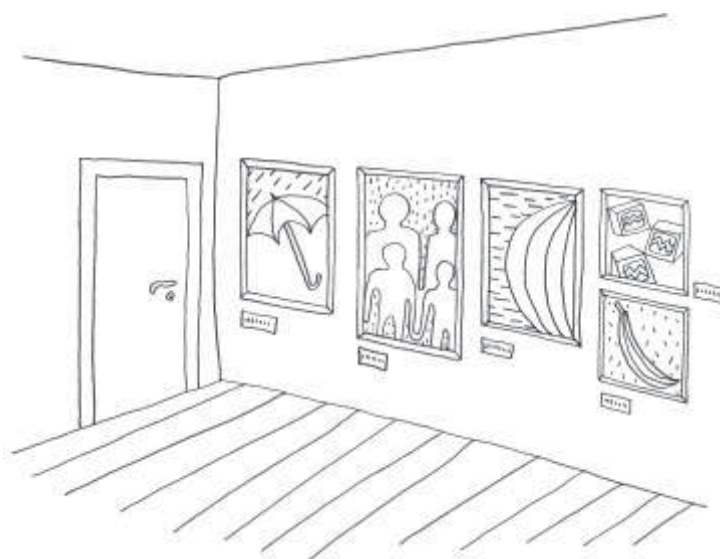
B Vaspitno-obrazovni ciljevi

Dječija i ljudska prava često su povezana sa složenim političkim, društvenim i ličnim problemima. Ovaj projekt se uz to nadovezuje na tradiciju umjetničke interpretacije koja se često koristila u kontekstu dječijih i ljudskih prava, a koja se može upotrijebiti kao inspiracija za ovaj projekat.

Umjetnici su dobijali zadatak da izraze sadržaj određenog člana, ili dijela člana, kroz slike. Na taj način stvorene su mnogobrojne sjajne kartice, kalendari, knjige, čak i filmovi.

Za učenike koji su već radili na projektu kutije s blagom u trećem razredu, ovaj umjetnički projekat pružice dodatnu priliku za dublje izučavanje dječijih prava.

Iz našeg iskustva sa ovom umjetničkom tradicijom (što je već bio slučaj kod Cjeline 3 sa projektom kutija s blagom), slijedi naše ubjeđenje da je kreativni i integralni pristup učenju veoma važan: djeca o nekoj kontroverznoj temi treba da uče ne samo kognitivno, već i likovno i muzički. Izgovorena ili pisana izjava može se izraziti kroz sliku jedino ako je u potpunosti shvaćena.

Predlažemo da lekcije planirate dovoljno rano kako bi se omogućilo da slike budu izložene na Međunarodnom danu djeteta, 20. novembra, u školi, gradskoj skupštini ili drugoj javnoj zgradi.

Cilj ovog projekta jeste vrhunac i pokretač u jednom, podstičući učenike da izvršavaju zadatak s potrebnom pažnjom i kreativnošću.

Napomena: prva lekcija, ali ili čitavi projekat mogu se izvesti u saradnji sa drugim nastavnikom likovnog ili tehničkog ili u saradnji sa lokalnim umjetnicima. Učenici takođe mogu imati sugestije koje se mogu integrisati u plan. Projekat je moguće izvesti i u saradnji sa još jednim razredom.

C Ključna pitanja za razmišljanje na časovima o dječijim pravima

Doživljaj dječijih prava	Upoznavanje dječijih prava	Sprovođenje dječijih prava
Nastavnik		
Na koji se način principi dječijih prava poštuju u razredu i školskoj zajednici?	Šta djeca sada znaju o dječijim pravima?	Učenje o tome kako djelovati izvan škole: Šta su učenici naučili za svoj budući život?
Učenici mogu naročito na časovima umjetnosti razumjeti da je razvoj njihovog individualnog načina izražavanja i moguć i važan. Oni pronalaze individualne puteve predstavljanja različitih prava djece umjetničkim sredstvima.	Učenici su proširili i produbili svoja znanja i razumijevanje dječijih prava i kritički su procijenili neke od ključnih prava iz Konvencije o pravima djeteta.	Učenici su emocionalno sposobni da shvate povrede dječijih prava i da ih osude. Ovu su kompetenciju razvili kroz svoj veoma lični pristup učenju i predočavanju povreda dječijih prava.
Učenici		
Kako sam doživio/la dječija prava u razredu?	Što sam naučio/la o dječijim pravima?	Šta sam u stanju sada da preduzmem?
Ovaj projekat je pretvorio učionicu i cijelu školsku zgradu u mjesto u čijem sam ukrašavanju učestvovao i gdje se osjećam kao kod kuće. Mogu izraziti svoju ličnost i na mene se gleda kao na osobu.	Zajedno sa mojim kolegama učenicima, ja sam vrlo opširno izučavao dječija prava. Postavio sam puno novih pitanja i shvatio sam da ne treba da se brinem ako još nijesam shvatio sve članove o dječijim pravima. Nastaviću sa svojim izučavanjem.	Postao sam svjesniji svog talenta za umjetnost i sad sam odvažniji u tome da ga koristim i usavršavam. On je dio moje ličnosti i ponekad mi omogućava da njime izrazim više nego što bih mogao kroz mnoštvo riječi i tekstova. Mogao bih smisliti slične umjetničke projekte o dječijim pravima zajedno sa svojim prijateljima, prodati neke slike i prihod donirati za pomoć projektima za djecu.

D Postupak

Lekcija 1 (u tajanju od otprilike 1 ½ sata)

Nastavnik detaljno upozna je razred sa novim projektom. Bitno je da djeca:

- imaju neki drugi uvod u predmet dječjih prava;
- razumiju osnovne principe i ciljeve projekta;
- su u mogućnosti da procijene šta od njih zahtijeva raspored aktivnosti;
- su vidjeli primjere umjetničkog izraza dječjih ili (ljudskih) prava.

Što se tiče posljednje tačke, nastavnik mora ne samo da pokaže primjere ilustriranja raznih ljudskih i dječjih prava, već on ili ona moraju pokazati razne stilove, sredstva i pristupe kako bi pomogli djeci da pronađu svoje lične načine izražavanja.

Nakon uvoda, nastavnik ili učenici formiraju male grupe (od oko šest djece). (Ovo će biti osnova za formiranje fiksnih kasnijih grupa) . Svaka grupa dobija kopiju Deklaracije o dječjim pravima (vidi dodatak). Zadatak: Pronađite tri dječja prava koja biste htjeli umjetnički da predstavite (fotografija, slika, skulptura, predmet).

Slijedi faza čitanja i diskusije. Poslije toga slijedi plenarna diskusija kao bi se kompletirale grupe koje će raditi na izabranim dječjim pravima (na primjer, na svakoj glavnoj kopiji deklaracije svaka grupa obilježava prava koja je izabrala). Zatim razred poredi i klasifikuje poklapanja, tako da se može pronaći najbolje rješenje za sve grupe.

Grupe bi trebalo da pojasne sljedeća pitanja:

- prve ideje o konceptu planirane slike ili objekta;
- izabrane boje, materijale, sredstva;
- raspored aktivnosti (napomena: nastavnik bi trebalo da prati i savjetuje djecu kako bi bio siguran da je njihov izabrani projekat realan u smislu postojećeg vremena);
- ideje za planiranu izložbu (mogu se raspravljati i kasnije u toku plenarne sesije).

Grupe diskutuju i razmjenjuju svoje ideje u razredu.

Zadatak za sljedeću lekciju je da grupe formulišu ideje za projekat, da traže inspiraciju i informacije u novinama, internetu, biblioteci, da prave crteže ili opise i moguće da počnu sa sakupljanjem materijala. Svaka grupa priprema kratku prezentaciju svojih planova za sljedeći čas, a polazna tačka su izabrana dječja prava, ilustrovana primjerima.

Lekcija 2 (prva polovina)

Učenici razmjenjuju i komentarišu svoje ideje koje su razvili od posljednjeg časa i pokazuju jedni drugima skice ili zabilješke koje su napravili. Važno je da su učenici shvatili dječja prava i trebalo bi da budu u stanju da u razredu daju primjere kako se ta prava poštuju ili krše. Trebalo bi da budu u stanju da jasno i razumljivo informišu razred i svojim planovima: koje pravo su izabrali da kreativno prikažu , korake koje je potrebno da preduzmu prilikom toga i momente u kojima će im biti potrebna pomoć ili input razreda ili nastavnika.

Pojašnjenje definitivnog koncepta projekta koji će biti zaključen izložbom koja će se održati oko 20. novembra (može se dati opcija i da se planiranje i finalizacija projekta zada kao domaći zadatak koji će se onda razmatrati na trećem času).

Lekcija 2 (druga polovina) do 4

Učenici mogu koristiti sve vrijeme u drugoj polovini časa i naredna dva časa za realizaciju svojih projekata (zavisno od toga kakve projekte su planirali, a za ovo može biti namijenjeno i vrijeme za domaći zadatak). Iskustvo pokazuje da će učenici biti više motivisani ako ne rade izolovano jedni od drugih. Nastavnik treba da ih podstiče da modifikuju, razviju i poboljšaju svoje ideje.

Nastavnik može pomoći razredu tako što će pri ruci imati kolekciju umjetničkih plakata, ilustracija iz reklama, dijagrama itd. isječenih iz novina ili časopisa, umjetničke knjige, veb sajtove itd.. Učenici takođe mogu od kuće da donesu odgovarajuće dokumente. Nije neophodno da ova kolekcija ilustracija bude povezana s temom dječjih prava, već je tu da ponudi brojne mogućnosti za izražavanje djece.

Neke sugestije za izložbu:

- Ako planirate izložbu u školi, razredu ili nekoj javnoj zgradi, pobrinite se da se učenici slože oko formata za izlaganje predmeta (npr. upotreba iste štampe i formata za pločice za izložbu).
- Takmičenje pred stručnim žirijem bi se takođe moglo organizovati. Žiri bi mogla sačinjavati djeca ili lokalne javne ličnosti, na primjer neki lokalni umjetnik ili novinar.
- Ako se projekat (sa ili bez premijere) pomene u lokalnoj štampi, ovo značajno može poboljšati dječju motivaciju.

Jedinica 7 (osnovna škola, 7. razred)

Je li ono što želim ujedno i ono što mi treba?

A Plan nastave

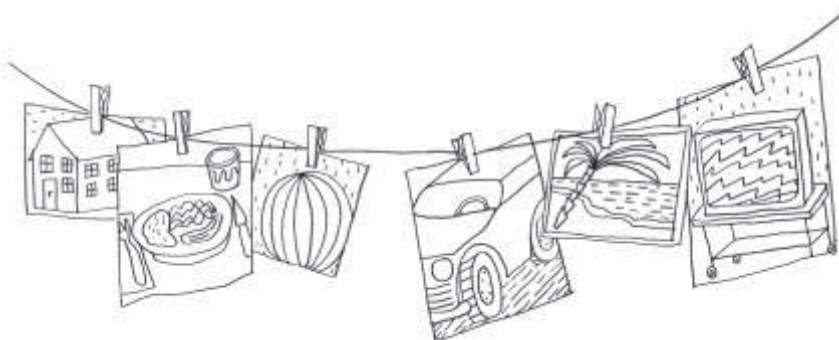
	Ključna pitanja/teme časa	Ključni zadatak	Nastavni materijali
Lekcija 1	Šta su moje želje?	Učenici postaju svjesni svojih želja tako što ih objašnjavaju jedni drugima.	Slike za formiranje parova učenika
Lekcija 2	Šta ljudima treba? Šta bi bilo lijepo imati?	Učenici uče da prave razliku između želja i potreba, te između osnovnih potreba i potreba za samoispunjenjem.	Stari časopisi, makaze, ljepilo, papira, komadići konopca, štipaljke za sušenje veša.
Lekcija 3	Šta su želje? Šta su potrebe?	Grupe ili razred se usaglašavaju oko 10 važnih želja i potreba.	Materijali koje su donijeli učenici.
Lekcija 4	Odgovaraju li dječija prava našim idejama o željama i potrebama?	Učenici upoređuju svoje ideje s dječjim pravima i prave plakate za prezentaciju na Međunarodni dan djeteta.	Primjerci Konvencije o dječjim pravima za svaku grupu; papir za <i>flipchart</i> .

B Vaspitno-obrazovni ciljevi

Kako bi shvati šta su dječija i ljudska prava učenici moraju konkretizovati svoje lične potrebe i želje. Moraju postati svjesni šta očekuju od života u svojoj trenutnoj situaciji.

U prvom koraku, trebalo bi da slobodno razmišljaju o svojim željama i potrebama (bez obzira koliko se one možda činile neobičnim) i trebalo bi da ih slobodno izraze.

U drugom koraku, trebalo bi razjasniti koja je razlika, po njihovom mišljenju, između želja i stvarnih životnih potreba. Ova vrsta izbora će ih skoro sigurno odvesti prema mnogim od prava Konvencije o pravima djeteta.

U svakoj fazi važno je da nastavnik podstiče i usmjerava diskusije, ali on ili ona bi trebalo da budu oprezni da se ne umiješaju previše. Bitno je da nastavnici ne morališu previše ili da pokušavaju da ubijede učenike u svoje vrijednosti. Umjesto toga: u dobro vođenoj diskusiji, učenici će sami često otkriti i razriješiti suprotstavljene koncepte i vrijednosti.

C Ključna pitanja za razmišljanje na časovima o dječijim pravima

Iskustvo dječjih prava	Upoznavanje dječjih prava	Sprovođenje dječjih prava
Nastavnik		
Na koji se način principi dječijih prava poštuju u razredu i školskoj zajednici?	Šta djeca trenutno znaju o dječijim pravima?	Učenje o tome kako djelovati izvan škole: Šta su učenici naučili za svoj budući život?
Učenici shvataju da dječja prava imaju veze sa osnovnim potrebama, neophodnim za opstanak.	Ova nastavna jedinica pruža priliku učenicima da izraze svoje lične potrebe i želje. Uviđaju da ih slušaju i da su ozbiljno shvaćeni. Uče razliku između osnovnih potreba za preživljavanjem i stvari koje želimo.	Učenici bi trebalo da postanu svjesni da se svakodnevno suočavaju sa bitnim životnim pitanjima i da društvo stvara nejednake uslove za svoje članove u borbi sa takvim problemima. Trebalo bi da nauče da se zauzmu za svoje želje, pritom održavajući kritičku distancu prema njima.
Učenici		
Kako sam doživio/la dječija prava u razredu?	Što sam naučio/la o dječijim pravima?	Šta sam u stanju sada da preduzmem?
Svoje želje mogu izraziti samo ako vjerujem svojim drugovima učenicima i svom nastavniku. Naučio sam da vrijedi otvoriti se prema drugima i vidjeti da i drugi to rade.	Naučio sam da se dječija prava odnose na naše najbitnije potrebe: učestvovanje, razvoj, preživljavanje i zaštitu, i da su ona jako povezana s mojim svakodnevnim životom.	Pokušaću da obratim više pažnje na razliku između želja i potreba. Neću skrivati ili poricati svoje želje i snove, ali ću se truditi da ih ostvarim a da ne naškodim tuđim potrebama.

D Postupak

Lekcija 1

Uvod: Nastavnik obavještava razred da će u srednjoj školi dječja prava takođe biti tema niza časova svake godine. Nastavnik pita razred čega će se sjećati iz osnovne škole i ponavlja najbitnije činjenice (vidi Cjelinu 3, lekcija 2 i Cjelinu 4, lekcija 1: porijeklo dječjih prava, najbitnija dječja prava, i moguće njihov odnos sa ljudskim pravima).

Objava: Ove godine tema će biti „želje i potrebe“. Nastavnik daje kratak opis ove teme, sakuplja primjere od svake kategorije učenika i najbitnije razlike. Kako ova tema može biti povezana sa dječjim pravima?

Formiranje grupa: Nastavnik reže slike prekrasnih automobila, modnih kombinacija ili atraktivnih mjesta za odmor, svaku u četiri dijela i raspodijeli ih nasumce učenicima. Učenici moraju naći svoje partnere koji takođe drže jedan komad te slike. Zajedno formiraju radnu grupu. Ako zbog ukupnog broja učenika moraju biti i grupe od tri ili pet učenika nastavnik prilagođava broj dijelova slike tom broju.

Grupe biraju svog predstavnika i menadžera. Predstavnik će se u ime grupe obraćati drugim grupama, cijelom razredu i učitelju. On ili ona odgovoran je za prenošenje mišljenja grupe, a ne svog vlastitog mišljenja. Menadžer grupe organizuje radni proces, integriše sve članove, pazi na vremenski okvir.

Grupe dobijaju zadatak da diskutuju o sljedećim problemima i da o njima prave bilješke:

- Koje su vaše najveće želje? Šta bi vas činilo osobito srećnim?
- Koje su vaše najveće želje, snovi za budućnost (npr. kada vam bude 25 godina)?
- Možete li se sjetiti svojih želja i snova kada vam je bilo, 5,7, 9 ili 11 godina? Koje su bile vaše najveće želje tada? Šta bi vas tada učinilo posebno srećnim?
- Koje želje i snove imaju odrasli (npr. roditelji, poznanici, ostali)?

Svaka grupa sastavlja svoju listu želja i snova koje su poređane po starosnoj dobi u kojoj su bile bitne. Lista se zapisuje u vidu tabele (na A3 ili A2 papiru). Učenici sami mogu napraviti tabelu ili im nastavnik može dati precizne instrukcije po pitanju detalja i dizajna, zavisno od školskog nivoa. Tabela bi trebalo da ima odgovarajući naslov koji sami učenici smišljaju.

Listovi papira se kače (poput mini postera); predstavnik iz svake grupe prezentira rezultate. Nastavnik može dati neke informacije o aspektima poput želja koje su rodno determinisane, realne ili utopističke itd.

Zadatak za domaći za sljedeću lekciju (nekoliko dana kasnije): Djeca sakupljaju isječke na temu želja i potreba (iz novina, kataloga, magazina) i štipavice za odjeću (ako nema 60 štipavica u školi).

Lekcija 2

Uvod: kratak pregled prethodne lekcije. Lekcija je bila o tome šta su naše želje sada i kad smo bili mali. Danas želimo da se usredsrijedimo više na razliku između želja s jedne strane (bilo lijepo za naš samorazvoj ako se ostvare) i (osnovnih) potreba s druge strane (što je osnovno za naš opstanak). Može se sakupiti nekoliko primjera.

Dalji rad u grupama. Diskutuju o sljedećim pitanjima:

- Šta bi mi htjeli da imamo? Šta bi bilo lijepo imati? Šta nam to dozvolilo da radimo/budemo? (želje/velike želje)
- Šta nam je zaista potrebno i zašto? (egzistencijalne potrebe)

Slike koje su donijete na čas kao domaći zadatak mogu se koristiti kao pomoć pri proizvodnji spontanih misli i ideja, a posebno da bi se pronašle ideje za želje i najveće želje.

Pošto se podijele papiri A3 formata svakoj grupi, daju se sljedeći zadaci:

- Napravite tabelu sa najmanje pet (osnovnih) potreba (hrana, bezbjednost, briga, prijatelji, obrazovanje, toplota itd.) i pet želja koje bi bile dobre za samorazvoj (svoj lični TV, putovanja na egzotična mjesta, skupocjeni automobil itd.);
- Isijecite slike kako bi ilustrovali obje kategorije i (moguće kao domaći zadatak) i pronađite još slika. Slike je potrebno obilježiti otpozadi ili na dnu oznakom OP (osnovne potrebe) ili Ž (želje).

Lekcija 3

Grupe dobijaju sljedeći zadatak: postavite sve svoje slike koje predstavljaju želje i (osnovne) potrebe ispred vas. Demokratski izaberite pet slika koje najbolje ilustruju osnovne potrebe. Na isti način donesite odluku o pet slika koje najbolje ilustruju želje koje bi vaša grupa najviše voljela da

se ispune. Obavezno uzmite u obzir mišljenje svakog člana grupe! (kako bi izabrali slike, svakom članu grupe se mogu dati male papirne tačke ili žetoni, da ih stave na omiljenu sliku. Bira se deset slika sa najviše žetona)

Pojašnjenje logistike za izložbu postera treba sprovesti 20. novembra.

Diskusija i postizanje saglasnosti u grupama. Sljedeći zadatak: Uzmite komad konopca (dužine 4m) i deset štipaljki za veš. Okačite žicu na odgovarajuće mjesto i koristite štipaljke da okačite slike na sljedeći način:

- S lijeve strane: slike onih stvari koje su nam potrebne da živimo s dostojanstvom (osnovne potrebe).
- S desne strane: slike onih stvari koje bi nam život učinile ugodnijim (želje).
- Neke slike se mogu okačiti i u sredini, između dvije kategorije.

Grupne prezentacije. Uz sve, diskusija se može voditi (nastavnik može imati ulogu moderatora) o raznim aspektima (razlikama koje su uslovljene rodom, šta se to smatra osnovnim potrebama u bogatim, a šta u siromašnijim zemljama).

Lekcija 4

Svaka grupa dobija pet praznih listova papira A3 formata kao i kopiju dječjih prava (vidi dodatak). Zatim se zadaju sljedeći zadaci:

- Uzmite svojih deset slika koje ste okačili na posljednjem času. Fokus će biti na pet slika koje ilustruju osnovne potrebe.
- Naizmjenično čitajte naglas konvenciju o dječjim pravima svojoj grupi. Za svako pravo koje se pročita, razmotrite da li ono ima neke veze sa jednom od potreba sa vaših pet izabranih slika (ili sa jednom od želja na pet drugih slika),
- Uzmite pet listova papira formata A3: sa lijeve strane ili po sredini, pri vrhu papira, zalijepite jednu od pet slika koja predstavljaju neku osnovnu potrebu. Sa desne strane ili na dnu napišite dječje pravo koje odgovara slici. Neke slike mogu odgovarati više od jednog dječjeg prava!
- Osmislite i ukrasite pet listova papira što je ljepše moguće (kao „mini poster“). Postere bi trebalo izložiti u zgradi škole 20. novembra (Međunarodni dan djeteta).

Prezentacije pet mini postera (po grupama) u razredu. Zaključna diskusija o pitanja poput: koliko su se naša razmišljanja o osnovnim potrebama podudarala sa onim što je rečeno u Konvenciji o pravima djeteta?

Jedinica 8 (osnovna škola, 8. razred)

Dječja prava-potpuno proučena!

A Plan nastave

	Ključna pitanja/teme lekcije	Ključni zadatak	Nastavni materijali
Lekcija 1	Razumijemo li sve članove o dječjim pravima?	Učenici biraju članove Konvencije za dalje proučavanje prema kriterijumima za naredne dvije lekcije.	Primjerci Konvencije o pravima djeteta
Lekcije 2 i 3	Da li svi razumijemo kriterijume? Kako nastavnik može pružiti pomoć, a da se previše ne miješa?	Učenici rade vlastitim tempom u malim grupama. Analiziraju članove Konvencije o pravima djeteta i crtaju dijagrame koji su privlačni za posmatrača.	Časopisi, papir, ljepilo, makaze
Lekcija 4	Šta smo naučili? Koliko je zahtjevan bio naš zadatak? Na koji smo način iskoristili svoju slobodu?	Učenici razmišljaju o procesu rada i učenja i diskutuju kako će izložiti ono šta su izradili.	Završeni plakati

B Vaspitno-obrazovni ciljevi

Ljudska i dječija prava ostaće puko slovo na papiru ako ne postanu značajni za stvarni život osobe. Stoga ih je potrebno razumjeti i povezati s konkretnim iskustvom, to jest treba ih primjenjivati u svakodnevnom životu a njihove povrede se moraju identifikovati. Da bi učenici razumjeli prava djeteta, na što se mi ovdje i fokusiramo, onda moraju biti aktivni i raditi s njima. Samo slušanje i čitanje neće biti dovoljno.

Ovdje je potrebna i jedna napomena (koju je potrebno prenijeti i djeci) u vezi sa terminom „dječija prava“ jer to povremeno jako iritira adolescente. I to s pravom, oni ne žele da se nazivaju „djecom“. Pa ipak, prava djeteta se i na njih primjenjuju, barem dok ne navrše 18 godina.

Adolescenti bi trebalo da shvate da im dječija prava (bez obzira na upotrebu riječi „djeca“) daju instrument koji im može pomoći da uoče primjere nepravde i da traže pravdu. Ratifikacijom Konvencije o pravima djeteta, svaka država preuzima obavezu da sprovodi ta prava svim raspoloživim sredstvima. To opet podrazumijeva visok prioritet procesa primjene i uključuje podršku djeci i mladima da koriste i uživaju svoja prava.

U nastavnom projektu za osmi razred, predlažemo da učenici dublje proučavaju Konvenciju

pronalazeći slučajeve njezine provedbe, odnosno, povrede prava djece u sferi njihovog svakodnevnog života. Kao mogući i dodatni cilj projekta, savjetujemo izložbu plakata različitih dječjih prava. Svaki plakat sadrži elemente opisa sadržaja, analizu, primjere i ilustraciju datih dječjih prava. Ovaj pristup podstiče analitički, kao i kreativni pristup temi.

Iz didaktičke perspektive ova izložba pruža priliku i podsticaj za bavljenje određenim članom Konvencije. Možda bi nastavnici iz drugih razreda mogli biti članovi žirija za izbor najljepšeg plakata za koji će se dodijeliti mala nagrada (na primjer ulaznice za bioskop, bon za knjigu).

Primjere iz lokalnog života ili iz međunarodnog konteksta trebalo bi uzimati iz različitih štampanih medija koje su učenici donijeli u školu. Čitanje novina i časopisa biće, stoga, ključni element pripreme. Bez kooperativnog učenja (rad u malim projektnim grupama) učenici neće ostvariti svoje ciljeve. To je dodatna namjera nastave kroz ovaj projekat.

Projekat bi trebalo da pokrije otprilike četiri lekcije. Čitalac će vidjeti da nije svaka lekcija cjelina za sebe, već da sve lekcije skupa čine cjelinu. Učenicima bi unutar grupa trebalo pružiti priliku da za sebe izrade razumne rasporede.

Sa predstojećom izložbom na Međunarodni dan djeteta (20. novembar), savjetuje se da se projekat počne na kraju oktobra/početak novembra.

C Ključna pitanja za razmišljanje o Jedinici 8

Doživljaj dječjih prava	Upoznavanje dječjih prava	Sprovođenje dječjih prava
Nastavnik		
Na koji se način principi dječjih prava poštuju u razredu i školskoj zajednici?	Šta djeca sada znaju o dječjim pravima?	Učenje o tome kako djelovati izvan škole: Šta su učenici naučili za svoj budući život?
Učenici shvataju da su učionica i škola okruženje koje podstiče učenje. Dnevne novine se pretvaraju u materijal za rad. Na taj način škola postaje mjesto gdje učenici mogu proučavati svoj svakodnevni život.	Učenici uče kako da analiziraju dječija prava koristeći sistematski pristup.	Učeći kako da predstavljaju proizvod (ovdje je to plakat), postaju sposobni da posmatraju i prezentiraju važna pitanja izvan škole.
Učenici		
Kako sam doživio/la dječija prava u razredu?	Što sam naučio/la o dječjim pravima?	Šta sam u stanju sada da preduzmem?
Doživio sam kako su me moji drugovi učenici i moj nastavnik i ohrabivali i suprotstavljali mi se. Oba načina interakcije su pomoć za mene.	Postao sam svjestan kako su precizno članovi Konvencije o dječjim pravima formulisani i kako se u njima kriju mnogi aspekti. Naučio sam da ih analiziram i razmišljam o njima.	Spreman sam da učestvujem u javnim debatama o pitanjima koja razumijem. Spreman sam da obrazložim svoje mišljenje o dječjim i ljudskim pravima, a također sam spreman i da slušam mišljenja drugih ljudi.

Nastavni materijali

- veliki listova papira (A4 za postere)
- papiri u raznim bojama
- flomasteri
- makaze
- ljepilo
- stari časopisi i novine
- slike i fotografije
- tekst Konvencije o pravima djeteta (vidi dodatak), jedna kopija po djetetu;
- opis zadatka, jedna kopija po grupi (vidi lekciju 2).

D Postupak

Lekcija 1

Najprije učitelj predstavlja učenicima cijeli plan naredne četiri lekcije. Učenici u razredu trebalo bi da shvate da će se baviti temom dječjih prava, da će sprovoditi istraživanje i konačno praviti plakate koji prikazuju dječija prava i (moguće) se takmičiti. Bilo bi mudro početi sa osvježavanjem znanja o dječjim pravima.

Nastavnik dijeli kopije Konvencije o pravima djeteta iz 1989. godine (vidi dodatak). Od 54 člana, prvih 41-možda 42 najviše- imaju smisla učenicima.

Zadatak: pročitajte tekst (moguće kao domaći zadatak). Izaberite tri člana koja za vas imaju posebnu važnost.

U brojčanom redosljedu članova koje je pripremio nastavnik, učenici označavaju članove koji su im posebno bitni. Onda se rezultati broje i pravi se spisak članova prema onima koji su najčešće birani.

Vodi se diskusija u razredu (sa nastavnikom kao moderatorom). Podsticaj:

- ako su se ovi prioriteta javili, šta je motivisalo njihov izbor?
- ako ovaj izbor prioriteta odražava stvarnu

situaciju djece i adolescenata ovdje?

- ožete li prepoznati obrazac ili glavni princip?
- oji su elementi izostavljeni?

Lekcije 2 i 3

Učenici rade u grupama od tri. Nastavnik može oformiti grupe

- a) postupkom slučajnog izbora (npr. brojanjem 1-2-3);
- b) davanjem učenicima slobode da izaberu svoje partnere, mada se pitanje grupne dinamike i inkluzije mora uzeti u obzir;
- c) upotrebom jasnih kriterijuma o kojima odlučuje nastavnik.

Učenici daju naziv svojoj grupi i podijele tri zadatka. Svaka grupa treba da ima menadžera za vremenski raspored, menadžera za materijale i koordinatora. Grupa zapisuje za šta je odgovoran svaki član na vrhu papira A4 formata i ovi listovi za planiranje izvjesu se u učionici. Kasnije će ih grupe koristiti da dokumentuju korake koje su preduzele u ispunjavanju zadatka. U međuvremenu je nastavnik uzeo 10 najčešće odabranih članova s table i stavio ih na sto s licem prema dolje. Koordinator grupa će sad nasumce izabrati član i daće im se opis njihovog zadatka (vidi dolje).

Zadatak

Svaka grupa priprema plakat o dječjem pravu. Plakat se sastoji od sljedećih dijelova:

- naslov s dječjim pravom;
- tekst člana iz Konvencije o pravima djeteta;
- slika koja simbolizuje to pravo;
- tekst (novinski članak, priča, izvještaj) iz časopisa ili novina, magazina ili interneta, koji se odnosi na to pravo. Tekst treba da bude primjer incidenta, u kojem je određeno pravo prekršeno ili zaštićeno. Nastavnik može pomoći davanjem savjeta o tome kako da tražite!

Nakon što završi plakat – a ako ima dovoljno vremena- grupa će izabrati još jedan član od preostalih i napraviće još jedan plakat na isti način.

Radne grupe proučavaju svoj zadatak i odlučuju ko će šta da radi (prema funkcijama pomenutim prethodno).

Za sada (lekcija 2) prave spisak potrebnih materijala i zapisuju sva pitanja koja možda iskrsnu, dogovaraju se oko plana i prave raspored. Bitne stavke: Šta treba uraditi? Šta se treba sakupiti? Šta članovi grupe mogu donijeti od kuće? Gdje će se materijali čuvati?

Bitno je da pri kraju časa nastavnik obiđe svaku grupu da vidi da li su radni zadaci optimalno podijeljeni među članovima. Kratak dijalog o ovim pitanjima može biti koristan: Dokle smo stigli u našem radu? Gdje nam je potrebna pomoć? Da li dobro stojimo sa rasporedom zadataka u grupi? Da li je svakome jasno šta treba da proučava i/ili šta da donese od kuće?

Onda (kao domaći zadatak između lekcija 2 i 3, kao i u toku lekcije 3), djeca razgledaju svoje istraživanje (slike i tekst) i nalaze stvari koje predstavljaju najveći izazov i koje mogu opravdati pomoć nastavnika. U lekciji 3, učenici donose sve ono što su otkrili i sakupili u školu. Još jedna bitna stavka u Lekciji 3 je osmišljavanje i pravljenje postera koji bi trebalo da izgleda privlačno. Nastavnik se takođe može pozvati za savjet u vezi sa zadatkom.

Pojašnjenje logistike izložbe: gdje i kada će se održati (možda u nekoj javnoj zgradi)? Ko će učestvovati (samo naš razred, ili da li da predložimo projekat nekom drugom razredu)? Ko će otvoriti ceremoniju? Ko će biti pozvan na uvodnu ceremoniju? Da li će biti ceremonije dodjele nagrade za najbolji poster? Ko će biti članovi stručni žirija?

Lekcija 4

Prezentacija završenih postera u razredu, praćena diskusijom.

Pojašnjenje pitanja vezanih za izložbu (ako je to po planu).

Pregled svega onoga što je urađeno za ovaj projekat (raspodjela zadataka, problemi kod istraživanja i sakupljanja informacija, korisni savjeti, dobra/loša iskustva, dinamika grupe itd.)

Zaključni pregled teme dječjih prava: Šta smo postigli što bi moglo poboljšati situaciju? Šta se drugo može učiniti? Kakvi konkretni koraci se mogu preduzeti? Kada je potrebno da se umiješaju institucije? I tako dalje.

Jedinica 9 (osnovna škola, 9. razred)

Zašto moramo poštovati pravila?

A Plan nastave

	Ključna pitanja/teme lekcije	Ključni zadatak	Nastavni materijali
Priprema	Učenici prikupljaju informacije o nekom slučaju kada je školsko pravilo prekršeno i sprovedeno.	Individualni rad: prikupljanje informacija	Standardizovani informativni list
Lekcija 1	Učenik u nevolji (analiza slučaja)	Grupni rad: analiziranje slučaja	Radni list za analizu slučaja
Lekcija 2	Zašto u školi postoje pravila?	Grupni rad: pregled školskih pravila kroz prizmu dječjih prava. Domaći zadatak: koja pravila regulišu naš svakodnevni život?	<i>Flipchart</i> i radni list: „Zašto postoje pravila u školi?“ Primjerci školskog pravilnika, Radni list: Kojih pravila bi se trebalo pridržavati tokom dana?
Lekcija 3	Zašto su nam pravila potrebna u životu?	Grupni rad: Ko „izmišlja“ a ko sprovodi neformalna pravila?	
Lekcija 4	Ko bi trebalo da donosi zakone? (pravila za donošenje zakona)	Grupni rad: Koja pravila osiguravaju da zakoni budu pravični?	
Nastavak	Naknadna rasprava sa direktorom ili pedagogom		

B Vaspitno obrazovni ciljevi

Jedan bitan princip koji se provlači kroz sve naše cjeline o dječjim pravima je „učenje iz iskustva- učenje na primjeru“. On se takođe odnosi na školska pravila i zakone uopšte. Škola je život, a ona se može vidjeti kao umanjena slika društva. Školska pravila funkcionišu na sličan način kao i pravila u političkoj zajednici, a to je da služe zajednici i štite ljudska prava.

Kad se bolje prouče, paralele – ali takođe i razlike između pravila u školi i zakona u političkoj zajednici postaju očigledni:

Paralele:

- Ni jedna zajednica ne može preživjeti bez dogovora njezinih članova da se poštuju zakoni.
- Zakoni štite slabe. Zakoni su instrumenti za primjenjivanje ljudskih i dječjih prava.
- Zakone treba prisilno sprovoditi, ali to bi trebalo da bude izuzetak. Oni će jedino funkcionisati ukoliko su opšte shvaćeni i prihvaćeni. Stoga zakoni treba da budu pravedni.

Razlike između škole i političke zajednice:

- Stvaranje i prisilno sprovođenje zakona predstavlja sprovođenje vlasti. Vlast mora biti predmet kontrole. Zakoni bi stoga trebalo da se drže načela ljudskih prava, a vlast u pogledu donošenja zakona i njihovog sprovođenja treba podijeliti i kontrolisati u demokratskoj zajednici. U slučaju političke zajednice, postoje tačna pravila o tome koje tijelo može da piše zakone.

- Unutar školske zajednice, odgovornost za definisanje školskih pravila i njihovu primjenu leži na direktoru škole i osoblju. Međutim (kao što je slučaj i sa zakonima u zajednici), školska pravila moraju biti otvorena za raspravu u pogledu dječjih prava, a učenici treba da shvate i cijene potrebu za školskim pravilima.

Pedagoški pristup: lekcije prate šemu koncentričnih krugova koji se šire. Lekcija 1 razmatra specifičan incident u školi kada je pravilo sprovedeno, pošto je prekršeno. Lekcija 2 bavi se pitanjem u koju svrhu postoje školska pravila i nudi odgovor da škola služi određenim pravima djeteta, a školska pravila su bitno sredstvo za dobro funkcionisanje škole. Lekcija 3 kreće se van vidokruga školskog iskustva i razmatra pravila u ostalim sferama života. Lekcija 4 konačno povlači liniju između pravila i zakona i postavlja pitanje ko treba da ima moć da nameće zakone koje bi svi trebalo da poštujemo.

C Ključna pitanja za razmišljanje o Jedinici 9

Iskustvo dječjih prava	Upoznavanje dječjih prava	Sprovođenje dječjih prava
Nastavnik		
Na koji se način principi dječjih prava poštuju u razredu i školskoj zajednici?	Šta djeca sada znaju o dječjim pravima?	Učenje o tome kako djelovati izvan škole: Šta su učenici naučili za svoj budući život?
Učenici uče kako se suočiti sa iskustvom nejednake raspodjele vlasti. Oni koriste svoja prava ali spoznaju da postoje granice onoga što mogu postići.	Dječija prava su dio državnog prava i stoga su obavezujuća za svakoga. Uprkos tome nigdje na svijetu se u cijelosti ne sprovode.	Za učenike je ovo iskustvo važno jer će im pomoći kao odraslim građanima u civilizovanom društvu da se nose s teškoćama u pregovorima i političkim porazima.
Učenici		
Što sam naučio/la o dječjim pravima?	Kako sam doživio/la dječija prava u razredu?	Šta sam u stanju sada da preduzmem?
Znam da su prava i obaveze neophodni za suživot. Takođe znam da su dječija prava dio tog okvira.	Naučio sam prolaziti kroz teški proces pregovaranja o pravima i obavezama. Naučio sam kako da se nosim sa frustracijom i porazom.	Diskutujem o pravima i obavezama koristeći svoje znanje. Mogu pregovarati i diskutovati s predstavnicima vlasti, a pritom mogu i obrazlagati svoje mišljenje i slušati njih.

D Postupak*Priprema za lekciju 1*

Otprilike sedmicu dana prije prvog časa, nastavnik učenicima daje sljedeći zadatak: učenici treba da prikupe informacije o nekom slučaju koji se desio u skorije vrijeme kada je došlo do kršenja školskih pravila i neki učenik je bio ukoren ili kažnjen (ukoliko je to moguće, treba da se zasniva na slučaju iz njihove škole ili zajednice, ali su dozvoljeni i drugi primjeri). Treba praviti bilješke, vođeni kratkim nizom standardizovanih pitanja.

Lekcija 1: Učenik u nevolji (studija slučaja)

Uvod (učenici sjede za stolovima postavljenjem za grupni rad): neki učenici izvještavaju o rezultatima svog istraživanja o slučaju. Razred treba da se odluči za slučaj koji bi voljeli detaljnije da proučavaju (ukoliko je to moguće, slučaju iz njihove neposredne društvene sredine, tako da učenici već razumiju kontekst i ne moraju o njemu dodatno da saznaju).

Kršenje školskih pravila: Ključna pitanja

1. Što se dogodilo?
2. Ko je uključen?
3. Koja je bila kazna, ako je uopšte došlo do kazne?

Diskusija: Sad bi razred trebalo da identifikuje osnovni problem slučaja koji se razmatra, zbog čega je neophodno pribjeći školskom pravilu i interpretirati ga. Nastavnik poziva učenike da iznesu svoje komentare (moguće pošto su prvo sakupili bilješke). Zavisno od samog slučaja, njihova razmišljanja bi mogla biti suprotstavljena, ili bi se mogli slagati (na primjer: „ispravno je bilo nešto preduzeti“, „smatram da je kazna prilično nepravedna/preteška“. Na kraju, nastavnik traži od učenika da sumiraju ove komentare.

Sumiranje nastavnika: ako zagrebemo površinu takvog slučaja, sasvim često se jave neka kompleksna pitanja. Ona se moraju proučiti detaljnije kako bi se slučaj razumio u svim aspektima.

Nastavnik dijeli sljedeći radni list koji bi trebalo koristiti kao osnovu rasprave i razmatranja izabranog slučaja (u grupama od otprilike četiri učenika).

Analiza slučaja: učenik u nevolji u našoj školi	
1. Što se dogodilo?	
2. Ko je otkrio ili prijavio slučaj?	
3. Ko je bio uključen?	
4. U čemu je problem? (Zašto je bilo potrebno da se zaštiti rad i život u školi?)	
5. Koje se školsko pravilo (ili pravila) primjenjuje u ovom slučaju?	
6. Koja je bila kazna, ako je uopšte došlo do kazne?	
7. Koji je bio učinak kazne na krivca i na ostale učenike?	
8. ...	

Naravno, radni list se može po potrebi izmijeniti ili dopuniti na zajedničkoj diskusiji.

Grupe biraju predstavnika i moguće dalje uloge (nekoga ko pazi na vrijeme itd.), onda članovi grupe treba da razmjenjuju informacije o slučaju, diskutuju i zapisuju svoje ideje na podijeljene radne listove. Posebno razmatraju pitanja 4 i 7, jer se ona tiču suštine slučaja.

Preostalo vrijeme: svaka grupa donosi odluku o formi i sadržaju odgovora na pitanja 4 i 7 koje izabrani predstavnik treba da predstavi razredu u toku sljedećeg časa.

Lekcija 2: Zašto škola ima pravila? (trajanje otprilike 1 ½ časa)

Prezentacije, a zatim diskusija zadatka sa posljednjeg časa: Predstavnik iz svake grupe izlaže odgovore na pitanja broj 4 i 7. Poslije ovoga slijedi diskusija.

Stimulus:

- Oko čega se grupe slažu? Gdje se razlikuju mišljenja?
- Šta mi se dopalo? Sa čime se slažem? Šta mi nije smetalo? Šta mi je neprihvatljivo? Zašto?

Uopšteno, zaključci učenika (koje podržava nastavnik) treba da budu: mi svi uživamo osnovna ljudska i građanska prava koja se takođe moraju poštovati u školi. Kako bi obezbijedili da škola podrži ta prava, potrebno je da se poštuju određeni uslovi. Nastavnik ili učenik može sumirati ovu ideju na sljedeći način: škola je mjesto gdje se mnogi ljudi, mlađi i stariji, susreću i zajedno rade.

To je potrebno organizovati, što zahtijeva pravila, uključujući i ono koje nalaže da časovi treba da počinju i da se završavaju na vrijeme i da su u razredu prisutni svi. Osim toga, škola je direktno odgovorna za neka od osnovnih prava djece: prije svega, pravo na obrazovanje.

Input i diskusija koja se fokusira na pravo na obrazovanje: Gdje je to pravo propisano?

Diskusija se može podstaći kratkim predavanjem nastavnika o pravima djeteta i njihovoj važnosti za život u školi. Sljedeći radni list se može koristiti, koji se takođe može uvećati, npr. uz pomoć *flipčarta* ili projektora:

Zašto škola ima pravila?	
Prava djece i adolescenata (Konvencija iz 1989.)	Koja pravila u školi služe tim pravima?
Član 13: Sloboda izražavanja	
Član 14: Sloboda misli, savjesti i vjere	
Član 24: Zaštita zdravlja	
Član 28: Pravo na obrazovanje, uključujući pristup visokom obrazovanju i mjere kako bi se osiguralo redovno pohađanje škole	
Član 31: Pravo djeteta na odmor i zabavu	
Član 33: Zaštita od opojnih droga	
Član 37: Zaštita od okrutnog postupanja	

Input i diskusija: „Poštovanje pravila škole iz perspektive dječjih prava: Zašto u školi postoje pravila?“

Nastavnik piše ovu temu na tabli: „Zašto u školi postoje pravila?“ On ili ona dijeli kopije pravila škole ili razreda, flomaster i komad *flipchart* papira. Zatim razredu objašnjava zadatak:

- Formirajte grupe od po četiri člana. Isprva će svaka osoba raditi sama za sebe. Čitaj pravila. Gdje je to god moguće pokušaj da napraviš vezu između školskih pravila i dječjih prava.
- Onda radite kao tim. Razmjenjujte ideje i pokušajte da odlučite koje školsko pravilo odgovara kojem dječjem pravu. Ispišite rezultate.
- Uzmite radni listić „Zašto u školi postoje pravila?“ i povežite članove Konvencije o dječjim pravima sa odgovarajućim pravilima vaše škole ili razreda.

- Izaberite dva predstavnika da predstavite rezultate ostatku razreda.

Učenici predstavljaju svoje rezultate u razredu. Nastavnik insistira na zdravom rezonovanju, kako u prezentaciji tako i u bilo kojoj diskusiji koja može uslijediti.

U posljednjih pet minuta časa, nastavnik skreće pažnju učenika u razredu na temu lekcije, pitanje napisano na tabli: Zašto u školi postoje pravila? (od učenika se može očekivati da sumiraju rezultat časa odgovarajući na ovo pitanje: „Škola služi pravu svakog djeteta i adolescenta na obrazovanje.“ ili „Školska pravila postoje kako bi osigurala da škola nesmetano funkcioniše i efikasno ispunjava svoju svrhu.“itd.)

Zadatak 1, moguće kao zaključak ove lekcije: Napišite sažetak od nekoliko rečenica o tome šta

ste naučili o: a) temi „(Škola) bez pravila...“ i b) o pitanju „Zašto u školi postoje pravila?“.

Zadatak 2 (domaći zadatak koji je potrebno prepisati na poleđinu radnog lista koji se koristi na ovom času):

Čitav dan pravila

Izaberite jedan dan u vašoj sedmici. Napišite dnevnik tog dana, vodeći računa o pravilima koja morate poštovati.

Pogledajte pravila koja vam kažu kako treba da se ponašate i šta treba da radite, na primjer:

- kad ste kod kuće s porodicom;
- kada se družite sa svojim prijateljima;
- kada kupujete nešto u trgovini;
- kad se krećete u gradu;
- itd.

Odlučite koja pravila su zapisana kao formalna pravila, a koja postoje kao nepisana, neformalna. Na primjer, školska pravila su formalna. Pravila koja nam govore kako se treba ponašati za stolom ili kad smo sa svojom porodicom ili prijateljima su neformalna pravila.

Vrijeme	Pravilo	Formalno/neformalno
...		
07.00		
08.00		
09.00		
10.00		
11.00		
12.00		
13.00		
14.00		
15.00		
16.00		
17.00		
18.00		
19.00		
20.00		
21.00		
22.00		
...		

Lekcija 3: Ko stvara pravila u životu?

Nastavnik traži od učenika, kao eksperata, da pročitaju primjere iz svojih zadataka (vidi gore), uključujući primjere formalnih i neformalnih pravila.

Nastavnik onda bira dva primjera i upisuje ih u tabelu na tabli koja je već pripremljena, npr.:

Tip pravila	Sadržaj	Donosi ga...	Sprovodi ga ...
Formalno pravilo (na primjer zakon):	Ne smiješ preći ulicu kad je na semaforu crveno.		
Neformalno pravilo	Ne smiješ podrigivati za stolom.		

Nastavnik poziva učenike da iskažu svoje mišljenje o dvijema praznim kolonama kao i o sankcijama koje bi bile potrebne u slučaju da se pravilo prekrši. (Za saobraćajno pravilo – u stvari zakon – pokazaće se da je vrlo jednostavno: donosi ga ministarstvo saobraćaja (predlog) i parlament (zakonodavstvo); sprovodi ga policija i, po potrebi, sudovi (na primjer putem kazni). Teža, (ali vjerovatno interesantnija za diskusiju) su nepisana pravila, npr. to da se ne smije podrigivati za stolom; sankcije su kod njih specifične kod pojedinih porodica i kultura. Nastavnik bi učenicima trebalo da pruži mogućnost da postupaju kao stručnjaci, drugim riječima, da traži od učenika da učestvuju u zajedničkom dijalogu na nivou razreda. Informacije se onda dodaju u tabelu.

Učenici formiraju grupe od po četiri ili pet članova. Zadatak: razmijenite svoje primjere neformalnih pravila na svojim radnim listovima sa drugima i otkrijte kako se ta pravila sprovode, a kako se sankcioniše njihovo kršenje. Uz to: da li postoje pravila, norme ili pak zakoni koji su rodno determinisani?

Rezultati se sakupljaju u plenarnoj sesiji. Moguća pitanja za razmatranje u toku diskusije:

- Tip i rangiranje nepisanih pravila u grupi vršnjaka (sa primjerima)
- o definiše ili modifikuje nepisana pravila i sankcioniše u slučaju kršenja zakona?
- odno determinisana nepisana pravila
- oje mogućnosti imamo da definišemo ili modifikujemo pravila? Kada i gdje možemo da odlučujemo?

Lekcija 4: Kome treba da bude dozvoljeno da donosi zakone? (Pravila za donošenje zakona)

Nastavnik započinje lekciju tako što podsjeća učenike u razredu na njihova saznanja na prethodnom času kada su učenici proučavali neformalna pravila i zakone. Na ovom času detaljnije analiziraju kako bi trebalo donositi zakone.

Stimulus: Nastavnik daje sljedeći „primjer“ zakona (napisan ili projektovan na tabli):

§1 Svi muškarci koji su rođeni u aprilu ne treba da plaćaju porez.

Diskusija: Učenici mogu slobodno komentarisati, podstaknuti sa nekoliko otvorenih pitanja, ako je potrebno. Njihove ideje bi se mogle fokusirati na probleme kao što su:

- Ovaj zakon je nepravedan, jer predstavlja povredu načela zabrane diskriminacije.
- On diskriminiše različite grupe (sve žene, ne samo žene koje su rođene u aprilu).
- Služi interesima male grupe ljudi –muškarcima rođenima u aprilu.
- Zakoni moraju služiti opštem dobru. Stoga se postojanje ovakvih zakona mora spriječiti.
- Nepravedni zakoni će posijati razdor u zajednici, a mogli bi je i uništiti.

Učenici formiraju grupe od četiri ili pet članova. Zadatak: učenici treba da prodiskutuju koja su pravila i principi potrebni da se osigura zaštita od nepravednog zakonodavstva. Treba da se slože oko najviše tri ključna elementa za njihovu narednu prezentaciju.

Prezentacija, diskusija, poređenje u plenarnoj sesiji.

Ko u stvari donosi zakone u našoj zemlji? Obnavljanje prethodnog znanja učenika; sumiranje informacija/kratka prezentacija od strane nastavnika. Glavna pitanja: Ustav obuhvata ljudska prava, uključujući načela jednakosti i lične slobode. Isto tako sadrži dio koji određuje ko može donositi zakone: to je tijelo sastavljeno od predstavnika koji

donose zakon glasovima većine. Ti predstavnici se biraju na izborima i stoga građani imaju kontrolu nad njima. O nekim zakonima odlučuje se direktnim glasanjem.

Predlaže se zaključna diskusija sa pregledom onoga što je naučeno u ovoj cjelini i pogled na buduće izgled u životu mlade osobe u društvu koje oblikuju norme i zakoni.